

SKOGSMÄSTARPROGRAMMET
Examensarbete 2015:21

Jägares och skogsägares syn på balansen mellan hjortvilt och skog

*Hunters and forest owners view on the balance
between wild deer and forest*

Malin Nilsson

Examensarbete i skogshushållning, 15 hp
Serienamn: Examensarbete /SLU, Skogsmästarprogrammet 2015:21
SLU-Skogsmästarskolan
Box 43
739 21 SKINNSKATTEBERG
Tel: 0222-349 50

Jägares och skogsägares syn på balansen mellan hjortvilt och skog

Hunters and forest owners view on the balance between wild deer and forest

Malin Nilsson

Handledare: Staffan Stenhag, SLU Skogsmästarskolan

Examinator: Eric Sundstedt, SLU Skogsmästarskolan

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Självständigt arbete (examensarbete) med nivå och fördjupning G2E med möjlighet att erhålla kandidat- och yrkesexamen

Kurstitel: Kandidatarbete i Skogshushållning

Kurskod: EX0624

Program/utbildning: Skogsmästarprogrammet

Utgivningsort: Skinnskatteberg

Utgivningsår: 2015

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Serienamn: Examensarbete /SLU, Skogsmästarprogrammet

Serienummer: 2015:21

Omslagsbild: Skogsägare och jägare med bra samarbete. Fotograf: Malin Nilsson.

Nyckelord: skogsvård, skogsskador, naturens foderproduktion

Sveriges lantbruksuniversitet
Skogsvetenskapliga fakulteten
Skogsmästarskolan

FÖRORD

Stort tack till Annika Sällvik från LRF som har ställt upp som handledare och hjälp mig med tips och råd.

Tack till Staffan Stenhag som varit handledare från Skogsmästarskolan som gett mig vägledning om hur jag ska genomföra min studie.

Tack till Mats Bloomberg och Axel Hjelmer på Södra Skogsägarna och Fredrik Jönsson på Svenska Jägareförbundet för att de hjälpt mig med frågorna och letat fram mejladresser. Ett stort tack till Madeleine Lewander som tog fram siffror på avskjutningsstatistik på älg ända sedan 1880.

Tack till Helene Lantz på LRF som varit med och genomfört projektet "vilt och skog i balans med förändrat klimat". Tack för du gav mig resultaten från frågor som ställts genom ert projekt.

Tack till Mats Hansson, Lars Kroon och Stig Lundström som hjälp mig med att komma fram till vilka frågor som ska vara med i enkäten.

Tack till alla som har fyllt i enkäten och gjort det möjligt för mig att genomföra mitt examensarbete.

Tack till LRF, Jägareförbundet och Södra som har gett mig mejladresser till några av deras medlemmar.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord	iii
Innehållsförteckning.....	v
1. ABSTRACT	1
2. INLEDNING.....	3
2.1 Arbetets bakgrund.....	3
2.2 Hjortvilt.....	3
2.2.1 Dovvilt	4
2.2.2 Kronvilt.....	4
2.2.3 Rådjur	5
2.2.4 Älg	5
2.3 Hjortviltets skador på skog.....	6
2.3.1 Skottbetning.....	7
2.3.2 Toppbrytning	7
2.3.3 Barknag och barkflängning	8
2.4 Historik.....	8
2.5 Naturliga foderresurser.....	9
2.5.1 Avverkning	9
2.5.2 Föryngring.....	10
2.5.3 Plantering.....	10
2.5.4 Røjning	11
2.5.5 Gallring.....	11
2.5.6 Kanter längs skogsbilvägar.....	12
2.6 Foder/utfodring.....	12
2.7 Arbetets syfte.....	12
3. MATERIAL OCH METODER	15
3.1 Utformning av enkät	15
3.2 Kriterier för urval av respondenter.....	15
3.3 Urval	16
3.4 Svarsfrekvens	16
3.5 Analys och slutsatser	17
4. RESULTAT	19
4.1 Generellt.....	19
4.2 Hur fungerar samarbetet mellan skogsägare och jägare generellt?	20
4.3 Behövs mer information om hjortvilt och skog?.....	22
4.4 Hur önskar man att informationen ska förmedlas?	25
4.5 Vilken är inställningen till skogsskador, hjortvilt och foder till hjortviltet?.....	27

5. DISKUSSION	33
5.1 Samarbete mellan skogsägare och jägare	33
5.2 Information om hjortvilt och skog	33
5.4 Förmedling av information	34
5.5 Skogsskador, hjortvilt och foder	35
5.6 Slutdiskussion.....	36
5.7 Undersökningens styrkor och svagheter	36
6. SAMMANFATTNING	39
7. Referenslista	41
7.1 Publikationer	41
7.2 Internetdokument.....	41
8. Bilagor	43

1. ABSTRACT

The purpose of this study is to find out more about the relation between hunters and forest owners. Do they want to know more about wild deer and forest and if they want to, how would they like to get this information. Is it both hunters and forest owners that want to learn more about forest and wild deer. What do hunters and forest owners think about feeding wild deer?

To find out about this a survey was performed. The survey was done using the internet and a questionnaire was send out to 180 persons and 127 persons responded. The survey was send out to members of the Federation of Swedish Farmers, Swedish Association for Hunting and Wildlife Management and Södra.

Booth hunters and forest owners want to learn more about forest and wild deer. They want to learn this through both listen, watch and perform examples. The information is maybe desired because there are many ways to practice hunting and forest owing.

It was mostly the hunters who think it's good to feed wild deer. This is maybe because they have the biggest interest in keeping the animals in there forest and a bigger population in good health.

2. INLEDNING

Inom Skogsmästarprogrammet ska det göras ett examensarbete för att få ut examen som skogsmästare. Examensarbetet görs även för att studenten ska ha möjligheten att fördjupa sig i något som den tycker är extra intressant. Detta arbete ska handla om balansen mellan skogsbruk och hjortvilt och om skogsägare och jägare anser att det behövs mer kunskap inom detta område. I inledningskapitlet ges en bakgrund och presenteras grundläggande fakta om hjortviltets biologi, åtgärder för att undvika viltskador samt lite historik om hjortvilt och skog.

2.1 Arbetets bakgrund

Idén till detta examensarbete väcktes under en föreläsning om ”Skog och Vilt i balans”, som LRF, Jägarförbundet och Södra anordnat. Frågan ställdes till den ansvarige från LRF om de var intresserade av att vidareutveckla något inom detta ämnesområde, dvs. vilt och skog i balans. Utifrån detta har föreliggande examensarbete genomförts.

Södra har på sin hemsida skrivit nedanstående.

LRF Skåne, Jägarförbundet Skåne och Södra går samman för att skapa en samsyn och öka kunskapen om hur man skapar förutsättningar för hjortviltstammar i balans i ett långsiktigt perspektiv, genom projektet Skog och Vilt i balans.

(Södra, 2014, Länk A)

LRF, Jägarförbundet och Södra menar alltså på att det behöver spridas mer kunskap om hjortvilt och skogsbruk.

Det övergripande syftet med detta arbete är att få en insikt om skogsägares och jägares tankar kring hjortvilt och skogsbruk, gällande skogsskador, utfodring och samarbete mellan just skogsägare och jägare.

2.2 Hjortvilt

Diskussionen kring just hjortvilt och skog är så pass stor eftersom hjortviltet är den som gör störst skador på skog, både i Sverige och övriga Europa, Nordamerika och på många andra håll. I Sverige har vi först och främst älg (*Alces alces*) och rådjur (*Capreolis capreolus*) som gör skador på skogen. Lokalt gör även kronvilt (*Cervus elaphus*) och dovvilt (*Dama dama*) stora skador. Skadeproblematiken beror mest på förhållandevis täta populationer. Hjortviltpopulationerna var betydligt glesare under 1800-talet och det tidiga 1900-talet än idag (Witzell m.fl., 2009).

2.2.1 Dovvilt

Dovviltet har funnits i Sverige sedan slutet av 1500-talet, men då i djurgårdar och hägn. De fanns inte frilevande förrän vid 1800-talets slut (Bengtsson m.fl., 2004). Ett vuxet handjur väger omkring 70 – 110 kg, levandevikt och ett vuxet hondjur 45 – 65 kg. Dovviltet är idisslare med en matsmältningsapparat som utvecklats dels för att kringgå växternas betesförsvar och dels för att möjliggöra upptag av föda med låg kvalitet. De betar inte med något större urval och uppehåll, vilket är en stor skillnad från rådjuret som betar med urskiljning. Oavsett vilken årstid det är så betar dovviltet 18 – 20 timmar om dygnet. Under sommaren betar de gräs, olika örter, blad och nya skott av olika buskar. På träd som rönn, ek, bok, sälg och äppelträd, betar de nya skott och löv.

Eftersom dovviltets flockbeteende gör att stora grupper samlas kan detta få stora konsekvenser för skogsbruket. Det är väldigt svårt att få upp föryngringar av bok, ek och ask i områden med täta dovviltsstammar. Detsamma gäller för gran-, tall- och lärkplanteringar. Dovviltet betar först och främst på plantornas toppskott (Carlström, 2005). Eftersom dovviltet ursprungligen inte funnits i Sverige kan den ha svårt att anpassa sig till det svenska klimatet (Länk D). Blir det en tidig vinter kan detta ta hårt på hjortarna som fått betydligt sämre kondition efter brunsten (Ebengard & Ulfstrand (red.), 2005).

2.2.2 Kronvilt

Förr hade kronviltet en naturlig utbredning upp till Dalsland-Närke-Östergötland. Under 1700- och 1800-talet utrotades kronviltet delvis i stora delar av dess utbredningsområde, men räddades på några gods i Skåne. Några djur fångades och flyttades sedan till olika hägn och sattes ut på bland annat Öster-Malma. Nu finns kronviltet i lokalt starka bestånd, framför allt i södra Sverige, men även i andra delar av landet (Bengtsson, m.fl., 2004). Ett vuxet handjur väger 150 – 225 kg levandevikt och ett vuxet hondjur 110 – 125 kg.

Kronviltet söker föda i kantzoner mellan skog och åker i skogsmark och i den odlade delen. I jakten på intressant föda kan kronviltet förflytta sig flera kilometer per dygn för att komma åt just den födan. Detta är vanligast under vintern, men även när oljeväxterna blommar (Jensen, 2007). Under barmarkstid betar de mestadels örter och gräs, men även lavar från marken. Är det bara en liten snömängd kan de sparka sig igenom snön, men blir det för mycket söker den föda bland träd och buskar. Då betar den blad, knoppar, skott och bark (Björvall & Ullström, 2010). De äter även gärna ek, bok, ask, rönn och asp, men under vintertid kan den även äta tallris och bark från fällda tallar. Många av lantbrukets grödor ingår även i kronviltets föda, och de kan ställa till med stora problem där.

Skador som kronviltet gör på skogen kan delas upp i: barkgnag vintertid, skalning/fläkning av bark under savtiden, betning av skott och kvist på lövträd samt fejningsskador. Det finns ingen säker förklaring till varför arten gör detta.

Inom vissa områden gör den det inte alls. Dessa skador på skogen kan bli väldigt omfattande, speciellt under vintern (Jensen, 2007).

2.2.3 Rådjur

På 1700-talet fanns rådjuret bara från Skåne till Dalarna, men 1820 fanns de troligen bara i Skåne, Blekinge och Halland. 1844 bestämde några skånska godsägare att man skulle minska jakttrycket och inte långt efter kom ett resultat i form av en ökad stam. Nu finns rådjuren i så gott som hela Sverige. De kan väga upp till 35 kg och är generellt något tyngre i norr än i söder (Bengtsson m.fl., 2004).

Rådjuret är vårt minsta hjortdjur i Sverige. De är finsmakare bland hjortdjuren och de söker största delen av sin föda bland markvegetationen (Ebengard & Ulfstrand (red.), 2005). Rådjur äter huvudsakligen näringsrika växter eller växtdelar som örter, blad, frukt, knoppar mm (Witzell m.fl., 2009). Särskilt under våren och hösten är bärris en viktig föda för rådjuret. De gillar även svamp, bok- och ekollon. De betar på topp- och sidoskott på unga granplantor (Ebengard & Ulfstrand, 2005). De äter främst av träd under vinter och sommartid (Witzell m.fl., 2009).

Rådjuret äter ungefär 1 – 2 kg/dygn (Ebengard & Ulfstrand (red.) 2005). Under hårda vintrar när snön är djup, blir det svårt för rådjuren att komma åt sin naturliga föda, då främst blåbärsris. Det är framförallt kid, yngre handjur och äldre rådjur som drabbas av vintersvält, vilket är en av de vanligaste dödsorsakerna bland rådjur. Ända upp till 30 procent av djuren i en rådjursstam kan dö en hård vinter (Bengtsson m.fl., 2004).

2.2.4 Älg

Älgen är vårt största hjortvilt och enligt många det viktigaste jaktviltet. Älgtätheten är väldigt varierande, men älgen finns i hela Sverige utom på Gotland. Eftersom det var så hårt jakttryck på älgen under 1700- och 1800-talet var älgen nästan utrotad på vissa ställen. I Kronobergs och Västmanlands län startade man år 1967 med reglerad jakt på älgen och efter några år följde Norrbottens län efter. Detta visade på att det var relativt enkelt att med en biologisk riktig reglering öka älgstammen och dess avkastning. Som mest har det skjutits 174 000 älgar, år 1982 (se figur 2.2 i avsnitt 2.4 nedan). Efter detta har älgstammen minskat.

Tjuren väger 350 – 650 kg och kon väger 250 – 500 kg (Bengtsson m.fl., 2004). Älgen, precis som rådjuret, äter huvudsakligen näringsrika växter eller växtdelar som örter, blad, frukt, knoppar mm. De äter främst av träd under vinter- och sommartid (Witzell m.fl., 2009). Älgen äter i princip nästan vilka växtdelar som helst. På sommaren har den mycket föda att välja på, men på vintern blir det mest grenar från buskar och träd. Under försommaren äter arten gärna mjölkörtens nya skott. Då betar den även av skott och blad av lövträd, t.ex. från

asp, rönn, vide och björk. Älgen äter även mycket av vattenväxter som bland annat vattenklöver och näckrosor. På hösten äter de mestadels ris som blåbär, lingon och ljung. Eftersom älgen inte gräver i snön på vintern, övergår den till att beta kvistar och skott av lövträd och tall. Den betar även på buskar. Den huvudsakliga vinterfödan är tall- och björkskott. Eftersom älgen inte har några framtänder i överkäken rycker den loss kvistarna istället för att bita av dem. Älgen betar vedartade växter och rör sig relativt lite, vilket innebär att de växter den betar blir väldigt buskaktiga (Ebengard & Ulfstrand, 2005).

2.3 Hjortviltets skador på skog

Skador på skog från hjortviltet har gradvis ökat under 1900-talet, och skogsbruket har haft väldigt svårt att hitta effektiva sätt att hantera skadeproblemen. Eftersom hjortviltet även har ett stort värde inom jakten, gör det att avskjutning oftast inte används fullt ut för att minska skadorna. Höga populationstätheter kan ändra skogslandskapet genom att föryngringen av vissa trädslag minskar betydligt. På nyavverkade hyggen kan det tydligt märkas när hjortviltet varit framme. Gräset är inte så viltbegärligt så detta växer upp medan risväxter, örter och föryngringar av träd minskar. Hjortviltet skadar träd och plantor på flera olika sätt (Witzell m.fl., 2009).

Det är framförallt två skadetyper som diskuteras mycket. Den första gäller älgarnas bete i tallungskog och rådjurets bete på barr- och lövplantor. I den Svenska lagstiftningen är det en princip att viltskador ska förebyggas, framförallt med jakt. Eftersom skador på skog ska förebyggas får man ingen ersättning när skadorna sker. Enligt Danell & Bergström (2010) finns det tre typer av förebyggande av skogsskador:

- Minskning av viltstammar genom jakt
- Fysiska eller kemiska hinder och avskräckande anordningar
- Åtgärder som syftar till att skapa alternativa foderresurser som avleder djuren från skadekänsliga områden eller träd

(Danell & Bergström, 2010, sid 285)

Danell och Bergström menar att ett av de effektivaste sätten, förutom jakt, är att byta trädslag. Detta nämns även i Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till Skogsvårdslagen:

Allmänna råd till 2 kap. 5 § Vid bedömning av vilka trädslag som kan ge en tillfredsställande virkesproduktion på växtplatsen bör hänsyn tas till jordarten, vegetationstypen, klimatet, markens lutning och fuktighet samt därmed markens bonitet. Vidare bör hänsyn tas exempelvis till risken för skador genom viltbetning och - vid naturlig föryngring - fröträdens egenskaper såsom kvalitet och virkesproducerande förmåga.

8 § Huvudplantor är plantor av för växtplatsen lämpliga trädslag som med hänsyn till kvalitet, utvecklingsstadium och skaderisk har förutsättningar att utvecklas väl och därför är lämpliga att ingå i det framtida beståndet.

Exempelvis tallen kan på vissa ställen utsättas för hårt betestryck av framförallt älgen. På grund av den stora skaderisken väljer skogsägaren därför att sätta gran även om andra faktorer visar att tall skulle passa bättre på den ståndorten (Danell & Bergström, 2010). I främst södra Sverige planteras numera gran även på ren tallmark. Det är en väldigt stor osäkerhet om hur dessa planteringar kommer att utvecklas på lång sikt (Witzell m.fl., 2009). Ett alternativ då "rätt" träslag trots allt planteras är att sätta upp hägn. Nackdelen med detta är att hjortdjuren då bara går till ett annat ställe och betar, och det blir därmed hårdare tryck där istället (Danell & Bergström, 2010).

Skadorna som görs på skogen kan vara så pass kraftiga så att på vissa ställen lyckas skogen inte växa upp. När detta händer framförallt rönn, sälg och asp kan det även påverka den biologiska mångfalden negativt (Skogsstyrelsen, 2008, Länk B). Skada definieras som så att "någon drabbats av förluster av något slag, och utgångspunkten är att den drabbade äger rätt att definiera vad en skada är." (Danell & Bergström, 2010).

2.3.1 Skottbetning

Det är främst skottspetsarna som äts upp. Innan plantorna kommit upp i "för hög" höjd är toppskottet mest begärligt. Rådjuren kan beta toppskotten till träden är ca 1 meter höga och älgen till ca 2 meters höjd. Det är framförallt betning av toppskotten som kan ge stora ekonomiska förluster. Under försommaren kan de beta rejält när skotten är färska. De så kallade RASE-arterna (rönn, asp, sälg och ek) är de mest viltbegärliga arterna. Gran tillhör de trädslag som är minst viltbegärligt. Betning av skotten på träden är oftast den skada som har störst inverkan på trädets utveckling. Den stora ekonomiska påverkan som uppkommer från betning av skott är pga. att det betas på så många plantor. Höjdtillväxten minskar, t.ex. sprötkvistar och krökar kan uppstå vilket sänker kvalitén (Witzell m.fl., 2009).

2.3.2 Toppbrytning

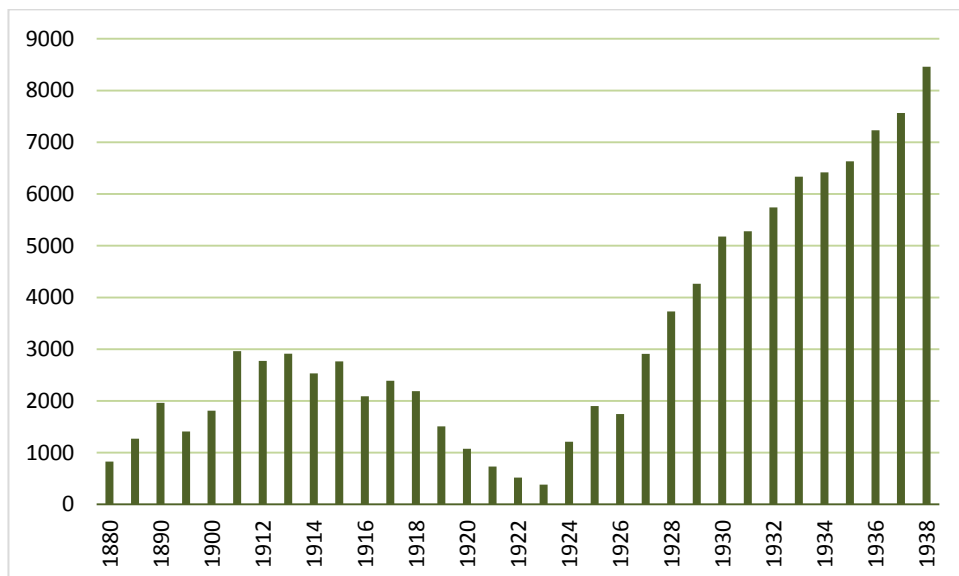
Skillnaden mellan skottbete och toppbrytning är att viltet bryter av toppen på unga träd som annars har vuxit över lämplig beteshöjd. De träd som har en höjd 2 – 4 meter verkar vara mest utsatta. När älgen böjt ner toppen betar den av skott på toppen som nu hänger ner. Effekterna från detta är ungefär samma som vid toppskottsbete men är mer förstörande för trädet. Trädet överlever normalt detta och en sidogren reser sig och blir den nya toppen. Det kan dock bli en rejäl krök som sänker virkeskvaliteten och blir då ekonomiskt mindre värda (Witzell m.fl., 2009).

2.3.3 Barknag och barkflängning

Det är framförallt kronviltet och älgen som gör barknag och barkflängning (Witzell m.fl., 2009). Kronviltet betar ofta på yngre skog, ungefär 15 till 40 år gamla träd, jämfört med älgen som betar på 30 – 60 år gamla träd. De yngre träden har tunnare bark och är ofta 10 – 15 cm i brösthöjd (1,3 meter från marken) och de äldre är ungefär 20 cm i brösthöjd. Eftersom kronviltet är mindre än älgen sitter spåren längre ner på under 1,5 meters höjd jämfört med älgens spår som kan sitta på allt från 1 meters höjd till 2,3 meter upp från marken. Älgen gnager in till veden, medan innerbarken är kvar efter kronviltets gnag (Bjärvall & Ullström, 2010). Även doviltet kan göra barknag på framförallt unga träd av t.ex. bok och ask (Carlström, 2005). Denna typ av skada drabbar träden hårdare än skottbete eftersom veden blottas och träden blir därmed ofta drabbade av rötsvampar. Älgen gör barknag på relativt unga tallar, detta verkar vara vanligare i södra Sverige än i norr. Det är främst kronviltet, men även älgen som kan göra svåra skador på medelålders granar. Även flera lövträd kan drabbas av detta (Witzell m.fl., 2009).

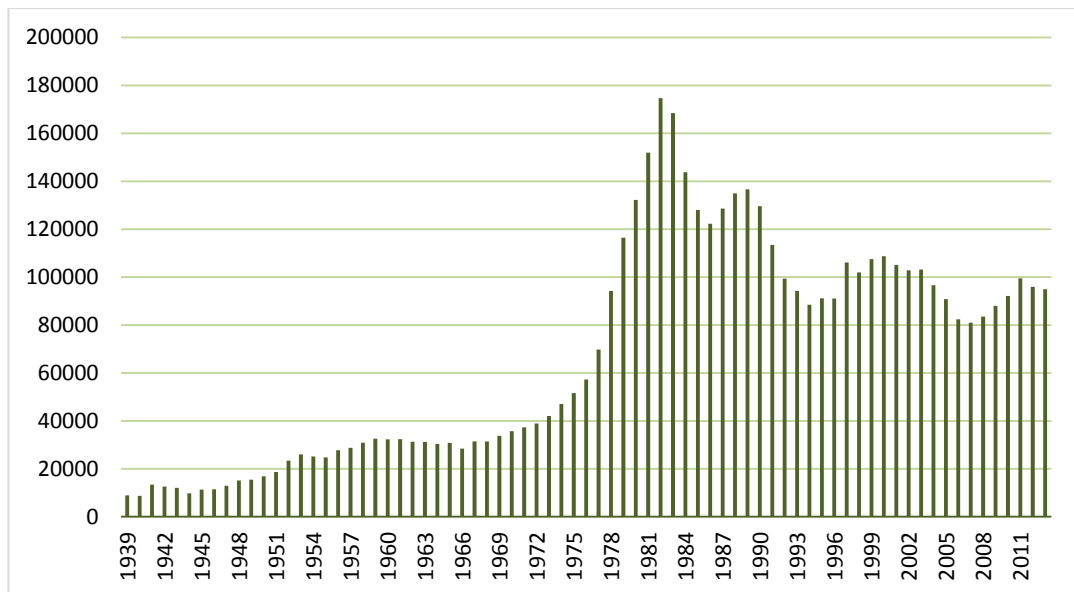
2.4 Historik

Det har samlats in avskjutningsrapporter på älg i flera hundra år, dock med blandad kvalitet. I slutet av 1800-talet kom en mer samlad statistik av Domänstyrelsens ledning. Då och en bit in på 1900-talet var tjuvjakt inte ovanligt, men kunde av naturliga skäl inte redovisas. Även Svenska Jägarförbundets länsföreningar startade en insamling av avskjutningar under slutet av 1800-talet, dock var även dessa bristfälliga (Kindberg m.fl., 2011).

Figur 2.1. Avskjutningsstatistik för älg, 1880 - 1938. (Svenska Jägarförbundet, 2015).

Svenska Jägarförbundet startade 1939 med insamling av avskjutningsstatistik på ett systematiskt sätt som täckte hela landet (Kindberg m.fl., 2011).

Figur 2.2. Avskjutningsstatistik för älg, 1939 - 2013. (Svenska Jägareförbundet, 2015).

Det avverkadades årligen väldigt mycket skog under slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet. Då avverkadades det mer än vad skogen på lång sikt tål. Efter denna period kom det upp mycket ungskog som är en väsentlig del av älgens och rådjursföda. Älg- och rådjursstammen ökade starkt, medan fodermängden minskade då inte lika mycket skog längre avverkadades (Skogsstyrelsen, 2008, Länk B). Det blev förändringar i synsättet kring älgförvaltningen under denna period. Detta ledde till ett större intresse om älgens populationsdynamik. Intresset för att hålla ordning på populationerna och avskjutningen i form av t.ex. köns- och ålderssammansättning ökade (Kindberg m.fl., 2011). Från 1950-talet tilläts åter kalvjakt vilket även förde med sig att älgstammen ökade. Jakttrycket lades delvis över från kor till kalvar, som i sin tur skapade mer produktiva vinterstammar. I dagsläget är ca 45 procent kalvar av de älgar som skjuts (Jägareförbundet, 2008).

Älgstammen sköts ner kraftigt (se figur 2.2 ovan), men eftersom fodertillgången redan hade minskat räckte inte detta. Foderarealen har fortsatt att minska fram till 2008, vilket innebär att skadesituationen inte har minskat. På 70-talet var det dubbelt så stor foderareal och avskjutningen på älg var mer än dubbel så stor som 2008.

På 1830-talet togs frågan upp om älgen som ett skadedjur för skogsbruket. Mot slutet av 1800-talet fördes det livliga diskussioner om klövviltets negativa påverkan på skogsbruket, och denna diskussion pågår än idag (Danell & Bergström, 2010).

2.5 Naturliga foderresurser

2.5.1 Avverkning

Vid avverkning är det bra att lämna "bärande" träd, som t.ex. rönn, sälj och oxel. Dessa träd är begärliga foderväxter för bland annat hjortdjuren. Även aspen är

ett foderbegärligt träd (Bergström & Bergqvist 2008). Tillfälligt foder kan även skapas genom att man lämnar ris och toppar från tall och vissa lövträd, då t.ex. asp. Vintertid, då de flesta skador sker och då riset är färskt under en längre tid, blir detta extra värdefullt (Witzell m.fl., 2009). Genom att undvika att köra över topparna på de avvertrade träden kan det skapas stora mängder viltfoder. Spridda rishögar över hygget skapar skydd och foder. Är det stora avverkningsområden är det extra viktigt att spara dungar och trädgrupper. Eken kan producera flera hundra kilo ekollon under ett bra ollonår och är ett omtyckt viltfoder för hjortdjuren, därför är det väldigt bra att spara dem (Bergström & Bergqvist, 2008).

2.5.2 Föryngring

Flera olika åtgärder vid föryngring har stor betydelse för produktionen av viltfoder. Markberedning, hyggesbränning och stubbtäckt är gynnsamt för föryngring av vedartade växter och ofta ökar även andelen lövträd, tall och risväxter (Witzell m.fl., 2009). Vid föryngring är det gynnsamt för det vilda att t.ex. ha naturlig föryngring under fröträd av tall (Bergström & Bergqvist, 2008). Med naturlig föryngring menas vanligen att vid föryngringsavverkningen lämnas fröträd kvar. Fröträden ska i första hand beså marken, men även skydda de uppväxande plantorna mot frost, vegetationskonkurrens mm (Bergqvist m.fl., 2002). Lyckas detta finns det stora mängder av tallplantor som utgör en stor födoresurs (Bergström & Bergqvist 2008).

Vid GROT-uttag ökar andelen plantor, men detta minskar samtidigt spridningen av örter och hallon som är en viktig sommarföda. Dock har det visat sig att naturligt föryngrade plantor inte är lika viltbegärliga som planterade. Det finns många skäl till detta, ofta växer de långsammare och blir då mindre aptitliga. Om plantorna står väldigt tätt skyddas de varandra rent fysiskt. Eftersom det kan bli så många plantor, blir det mindre skador på varje enskild planta. Naturlig föryngring, under förutsättningarna att det blir ett stort plantuppslag, är troligen en av de mest effektiva metoderna för att minska hjortviltbete (Witzell m.fl., 2009).

2.5.3 Plantering

Bra plantmaterial och bra markberedning ger ökad chans att skydda skogen. Ökat stamantal gör att fler plantor får chans att överleva (Stora Enso, 2014, Länk C). En täckrotsplanta löper större risk för att bli betad än en barrotsplanta, och då går även en större mängd av själva plantan åt. Täckrotsplantorna är troligen mer begärliga eftersom de har högre vitalitet och en slankare och mindre förvedad arkitektur. Är det väldigt högt betestryck, lönar det sig oftast att välja barrotsplantor (Witzell m.fl., 2009).

Blandskog kan även minska skadorna, t.ex. kan barr planteras nära ek för att minska bete på eken (Stora Enso, 2014, Länk C). Vid plantering är det bra att inte plantera ända ut i kantzoner, bryn eller fuktiga partier. Då är det bättre om

självföryngrade lövträd får växa upp. Plantering av löv är väldigt gynnsamt för den biologiska mångfalden i vanligtvis barrdominerade skogar (Bergström & Bergqvist, 2008). Asp och t.ex. björk är träd som växer snabbt, vilket innebär att de snabbare kommer upp i en höjd där viltet slutar beta och de har lättare att reparera betesskador. Dock är de även de träd som är bland de mest viltbegärliga (Stora Enso, 2014, Länk C). Ett alternativ kan även vara att låta bli att plantera t.ex. ett hektar och göra en viltåker där istället, eller att så in en alternativ föda (Carlström, 2005).

2.5.4 Rövning

Det rekommenderas vanligen att rövningen ska göras efter att tallarna är 5 meter höga, dock finns det inget vetenskapligt underlag för detta. Det är osäkert om de negativa effekterna av sen rövning, som t.ex. snötrycksskador, är större än de negativa effekterna av ökade betesskador vid en tidig rövning (Witzell m.fl., 2009). Vid rövning är det viktigt att man inte röjer bort allt för mycket. Trädslagen en, asp, rönn, sälg och ek är, som nämnts tidigare, några av de mest betesbegärliga växterna. Dessa är inga trädslag som vanligen konkurrerar med de träd som ska gynnas. Viltet är även till stor hjälp med att "hålla ner" dessa träd genom bete, annars går det bra att toppa träden. Även andra unga löv- eller barrträd, som inte konkurrerar med det som ska gynnas, kan sparas (Bergström & Bergqvist, 2008). Yngre tallbestånd som är övertoppade av lövsly tenderar dessutom att bli svårare för viltet att beta (Witzell m.fl., 2009). Träd som blivit betade är extra attraktiva för viltet jämfört med de som inte blivit betade. Därför finns det ingen mening med att röja bort dem, för dessa kommer i de flesta fall inte att konkurrera med övriga träd (Bergström & Bergqvist, 2008).

Högrövning eller topprövning fungerar som så att träden kapas i midjehöjd. Det är då viktigt att trädet har knoppar kvar under kapstället så att träden kan få ny skottskjutning. Detta lämpar sig därför på träd som inte blivit alltför höga (Bergström & Bergqvist, 2008). Denna metod har blivit vanligare på senare tid som ett alternativ för att skapa mer foder. Poängen är att tallar och lövträd ska "buska" ut sig och producera en stor mängd skott (Witzell m.fl., 2009). Granen är inget bra viltfoder och lämpar sig inte så bra vid denna metod. Preliminära forskningsresultat har visat att älgskadorna har minskat mer på tallhuvudstammarna, efter denna typ av rövning än efter en vanlig ungskogsrövning (Bergström & Bergqvist, 2008).

2.5.5 Gallring

När det gallras i barrbestånd är det bra att spara döda eller levande lövträd, samt att spara underväxt och i största möjliga mån gynna bärris och ljung. Blåbärsriset sägs vara den viktigaste växten för skogsviltet. Även här är det fördelaktigt att försöka gallra under vinterhalvåret för att då skapa "extra" föda för främst hjortviltet (Bergström & Bergqvist 2008). Framförallt är det bra att gallra i tallbestånd under vintern, då de innehåller mer föda än t.ex. granen. Det finns inte några säkra uppskattningar för hur mycket detta kan betyda rent praktiskt

och för åtgärdens kostnadseffektivitet. Det är inte alltid så lätt att ta hänsyn till detta då marknaden och skogsbrukets transportlogistik sätter begränsningar för hur mycket avverkningen kan styras (Witzell m.fl., 2009). Ekar i beståndet bör frihuggas, då dessa är känsliga för konkurrens och inte mår bra av att granar växer upp i kronan. Eken är ett viktigt träslag för många djur där den finns (Bergström & Bergqvist 2008).

2.5.6 Kanter längs skogsbilvägar

Det är ofta mycket sly längs vägkanter och det är ofta solbelyst där. Foderbegärliga växter som asp och videarter växer oftare längs vägkanter än i t.ex. ungskogar. Rójningarna längs kanterna görs någorlunda tätt så därmed hinner inte särskilt mycket viltfoder växa upp. Om intervallen mellan rójningarna ökar hinner mer foder växa upp. Friställning av träd längs vägkanterna kan ha en positiv effekt på det vilda (Bergström & Bergqvist 2008).

2.6 Foder/utfodring

Ett förslag som ofta återkommer är att erbjuda alternativt foder för att minska betetrycket på värdefulla bestånd. Dock är det begränsad kunskap om hur mycket detta påverkar betetrycket (Witzell m.fl., 2009). Enligt Södra skogsägarna ska utfodring endast ske när det är svåra vinterförhållanden och då med foder som är lämpligt för viltet. Utfodring ska inte göra så att viltet får högre täthet än vad den naturgivna fodertillgången tillåter. Hjortdjuren är anpassade till det skandinaviska klimatet och bör då i första hand klara sig med det naturgivna fodret. Södra menar även att åtgärder som biotopförbättringar och viltvårdande åtgärder kan vara bra, om de görs för att minska skador i jord- och skogsbruket (Södra skogsägarna, 2014).

Det är av stor vikt att jämföra med föryngringsavverkning, då detta är den åtgärd som har störst betydelse för ett skogsområdes förmåga att hålla hjortviltet kvar på marken. För att ha tillräckligt med foder till en älg i ett år krävs ca 20 ha ungskog. För att få en långvarig effekt av utfodring måste det kombineras med en aktiv förvaltning (Witzell m.fl., 2009).

2.7 Arbetets syfte

Det övergripande syftet med detta arbete är att få en bild av hur kunskap om balansen mellan hjortvilt och skogsbruk ska kunna spridas till skogsägare och jägare främst i Skåne, eftersom projektet "Skog och Vilt i balans" hålls i Skåne (se avsnitt 2.1). Genom en enkätundersökning ska förståelse om hur samarbetet mellan dessa grupper fungerar idag erhållas samt information insamlas om vilket kunskapsbehov grupperna själva kan identifiera. Mer konkret är syftet med enkätundersökningen att få svar på följande frågor:

- Hur fungerar samarbetet mellan skogsägare och jägare generellt?
- Vilken är inställningen till skogsskador, hjortvilt och foder till hjortviltet?
- Varifrån hämtar de olika grupperna sin information om detta idag? Behövs det mer information? Vilka grupper önskar i så fall denna information? Är det jägare, skogsägare eller de som både är skogsägare och jägare?
- I de fall behov av mer information finns hur önskar man då att denna information ska förmedlas?

3. MATERIAL OCH METODER

Examensarbetets innehåll och arbetsgång diskuterades fram med Annika Sällvik som jobbar på LRF i Höör och som är arbetets uppdragsgivare. När idén blev klar om hur examensarbetet skulle se ut började det letas litteratur. Den använda informationen är hämtad från internet, böcker och rapporter men även personliga erfarenheter och intervjuer. Litteraturen utgjorde grunden för översikten i föregående kapitel där de uppgifter som anses mest relevanta som bakgrund för arbetet presenterades.

3.1 Utformning av enkät

Frågorna till enkäten diskuterades fram i samråd med Annika Sällvik och Lars Kroon (LRF), Mats Hansson (Södra), Stig Lundström och Fredrik Jönsson (Jägareförbundet).

När frågorna var färdiga testades dessa. En enkät skapades på www.webbenkater.com och skickades ut till 17 testpersoner. Denna enkät skickades ut till dessa för att se hur det fungerade med sammanställning av svaren, för att få synpunkter på frågorna och uppställningen samt för att få en uppfattning om hur lång tid det tog att svara på enkäten. Det var 13 stycken som svarade på enkäten och de flesta gav personliga reflektioner om vad de tyckte. Efter detta gjordes vissa frågor om och några slopades helt. Därefter kontrollerades de en sista gång av handledaren och de tre uppdragsgivande organisationerna; LRF, Svenska Jägareförbundet samt Södra skogsägarna för att få klartecken för utskick.

3.2 Kriterier för urval av respondenter

Kriterier för de som skulle få enkäten grundades på:

- Max 65 år, alltså födda tidigast 1950
- Bor i före detta L-län plus Höör och Hörby kommun, alltså någon av följande kommuner:

Bromölla	Båstad	Hässleholm
Klippan	Kristianstad	Osby
Perstorp	Simrishamn	Tomelilla
Åstorp	Ängelholm	Örkelljunga
Östra Göinge	Höör	Hörby

Åldersgränsen på max 65 år sattes för att dessa kanske inte är så kunniga på datorer och då väljer att inte svara på enkäten. Kommunerna valdes för att där

finns större mängd skog än i övriga Skåne och de har då troligen mer erfarenhet av hjortvilt och skog.

3.3 Urval

Enkäten skickades ut till 180 personer, alltså till 60 stycken från varje organisation (LRF, Jägareförbundet, Södra skogsägarna). Antalet enkäter grundas på att det ska vara minst 5 värden i varje undergrupp till frågorna.

Jägareförbundet skickade ut mejl till 90 slumpmässigt valda personer för att fråga om det var ok att lämna ut deras mejladress. De fick svar av 76 stycken som sa att det var ok att ge ut mejladressen. Sedan valdes 60 av dessa slumpmässigt ut med hjälp av funktionen SLUMP() i MS-excel.

LRF skickade ca 120 mejladresser som de hade slumpat fram. Sedan slumpades 60 stycken av dessa ut på samma sätt som för Jägareförbundet (se ovan).

Några extra mejladresser togs eftersom det fanns risk att några även är medlemmar i någon av de andra organisationerna och då finns risk för att samma mejladresser blir tagen två eller tre gånger. Blev det dubletter/tripletter togs dessa bort och en/två nya slumpades fram.

Urvalets storlek baserades på följande frågeställning:

- Behövs mer information om hjortvilt och skog? Vilka grupper önskar i så fall denna information? Är det jägare, skogsägare eller de som både är skogsägare och jägare? Är informationsbehovet olika stort i olika organisationer?

På frågan "Behövs mer information om hjortvilt och skog?" finns svarsalternativen - Ja, nej, har ingen uppfattning. Alltså *tre* svarsalternativ. Det finns också *tre* typer av grupper som man kan tillhöra – jägare, skogsägare, jägare och skogsägare. På frågan om informationsbehovet är lika stort i olika organisationer, finns det *fyra* svarsalternativ: LRF, Södra skogsägarna, Jägareförbundet, inget av det. Då blir det $3 \times 3 \times 4 = 36$, alltså 36 undergrupper. För att kunna få fem personer i varje delgrupp måste det då skickas ut $36 \times 5 = 180$ enkäter.

3.4 Svarsfrekvens

Enkäten skickades ut den 10/2. Tillsammans med enkäten fick respondenterna ett mejl med kort beskrivning om syftet (se bilaga nr 1). Den första påminnelsen skickades ut 18/2 (se bilaga nr 2) och då hade 100 stycken (55 procent) svarat. Den 24/2 skickades sista påminnelsen ut (se bilaga nr 3) och då hade 119 stycken (66 procent) svarat. Sista dagen att svara var den 3/3 och då hade 127 stycken svarat. Totalt erhöles alltså en svarsfrekvens på 71 procent.

3.5 Analys och slutsatser

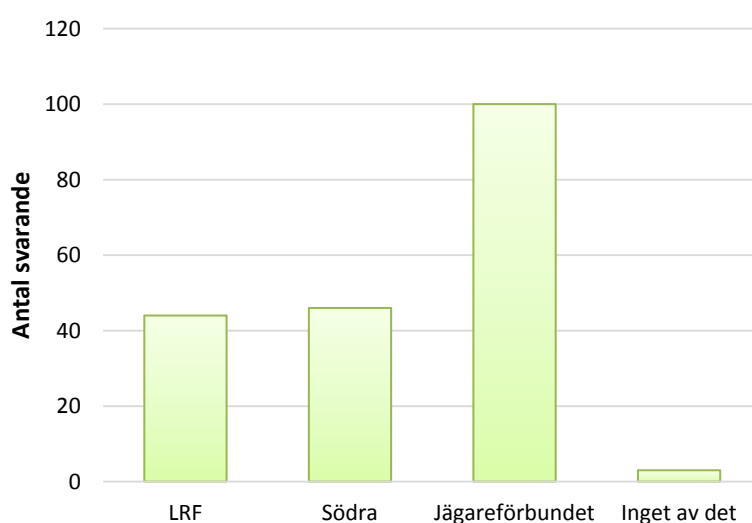
Svaren sammanfattades och olika frågor kopplades ihop i korstabeller med hjälp av funktionen "pivottabell" i Excel. De viktigaste resultaten av enkäten redovisas i nästa kapitel. I det därpå efterföljande diskussionskapitlet presenteras slutsatserna av undersökningen. Slutsatserna i diskussionen är baserade på litteraturen, på resultaten från enkäten samt på egna erfarenheter.

4. RESULTAT

4.1 Generellt

Det var 127 stycken av 180 som svarade på enkäten. Svarsfrekvensen hamnade alltså på ca 71 procent.

Av de som svarade på enkäten var 35 procent medlemmar i LRF och 36 procent i Södra skogsägarna. Hela 79 procent tillhörde Jägareförbundet medan 2 procent inte var medlemmar i någon av de tre organisationerna. På denna fråga var det möjligt att fylla i flera svarsalternativ.

Figur 4.1. Fördelningen av de som svarat på enkäten från de olika organisationerna, n = 127.

Det är störst antal gemensamma medlemmar i LRF och Södra. Det är inte helt lätt att beskriva respondenternas medlemskap i de olika organisationerna då de ofta är med i flera organisationer samtidigt. Tabell 4.1 nedan illustrerar detta. Av de 44 personer som t.ex. är medlemmar i LRF är det alltså 64 procent som också är med i LRF och 59 procent som är med i Jägareförbundet (JF).

Tabell 4.1. Gemensamma medlemmar i olika organisationer.

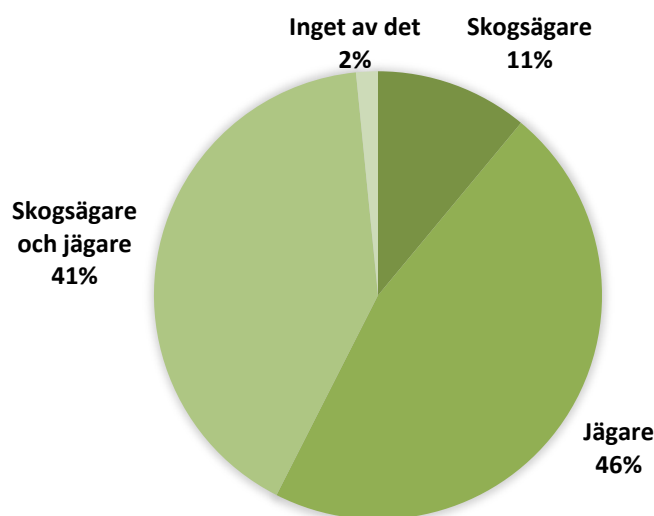
Organisation	Också medlem i:		
	LRF	Södra	JF
LRF, n = 44	-	64 %	59 %
Södra, n = 46	61 %	-	57 %
JF, n = 100	26 %	26 %	-

I den fortsatta redovisningen kommer resultaten delas upp i följande tre grupper: i) Jägare, ii) Skogsägare, iii) Skogsägare och jägare. Se figur 4.2. I gruppen "Jägare" ingår de som jagar men som inte äger skog, i gruppen "Skogsägare" ingår på motsvarande vis de som äger skog men inte jagar. I gruppen "Skogsägare och jägare" slutligen ingår de respondenter som både äger skog och själva är aktiva jägare. Som en naturlig konsekvens av detta är det inga i gruppen "Skogsägare" som är medlemmar i Jägareförbundet. Det är också endast ett fåtal i gruppen "Jägare" som är medlemmar i Södra (se tabell 4.2).

Tabell 4.2. Vilken organisation "Jägare", "Skogsägare" och "Jägare och skogsägare" är medlem i. ("Jägare", "Skogsägare" och "Jägare och skogsägare" kan vara medlem i flera organisationer).

Grupp	Medlem i:		
	LRF	Södra	JF
i. Jägare, n = 58	9 %	2 %	100 %
ii. Skogsägare, n = 14	64 %	93 %	0 %
iii. Jägare och skogsägare, n = 52	56 %	62 %	79 %

Största andelen av de som svarade på enkäten tillhörde gruppen "Jägare", 46 procent. Den näst största andelen var "Skogsägare och jägare", de var 41 procent. Endast 11 procent, dvs. 14 personer, tillhörde gruppen "Skogsägare". Detta innebär alltså att de allra flesta svarande i undersökningen, 87 procent, jagade.

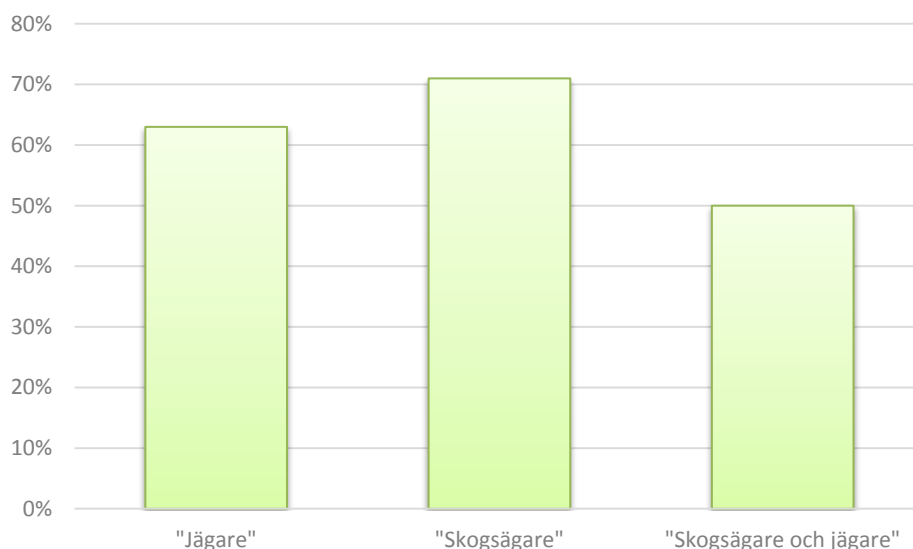

Figur 4.2. Fördelning bland jägare/skogsägare av de som svarade på enkäten, n = 127.

4.2 Hur fungerar samarbetet mellan skogsägare och jägare generellt?

Majoriteten tycker att det är mycket bra samarbete mellan skogsägare och jägare. Det är framförallt "Skogsägarna" som i alla fall tycker att det är bra

samarbete. Även bland "Jägarna" tycker huvuddelen att det i alla fall är bra samarbete. Av de som både är "Jägare och skogsägare" tycker hälften att det i alla fall är bra samarbete, dock är jägaren och skogsägaren till 40 procent samma person.

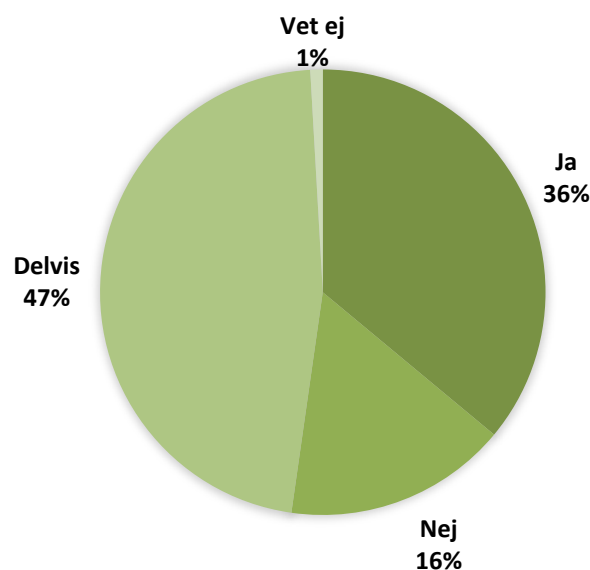
Figur 4.3. "Jägare", "Skogsägare" och "Skogsägare och jägare" som tycker att samarbetet mellan skogsägare och jägare är "bra" och "mycket bra", n = 125.

Det är framförallt "Jägarna" som tycker att det behöver bli bättre samarbete mellan skogsägare och jägare, hela 90 procent tycker detta. Även majoriteten av "Skogsägare" och "Skogsägare och jägare" tycker att samarbetet behöver ökas. Ingen av "Skogsägarna" tycker att det är dåligt samarbete.

Tabell 4.3. Procent av "Jägarna", "Skogsägarna" och "Skogsägare och jägare" syn på om samarbetet behöver ökas mellan skogsägare och jägare, n = 125.

	Ja	Nej	Vet ej
Jägare, n = 59	90 %	3 %	7 %
Skogsägare, n = 14	79 %	21 %	0 %
Skogsägare och jägare, n = 52	87 %	8 %	6 %

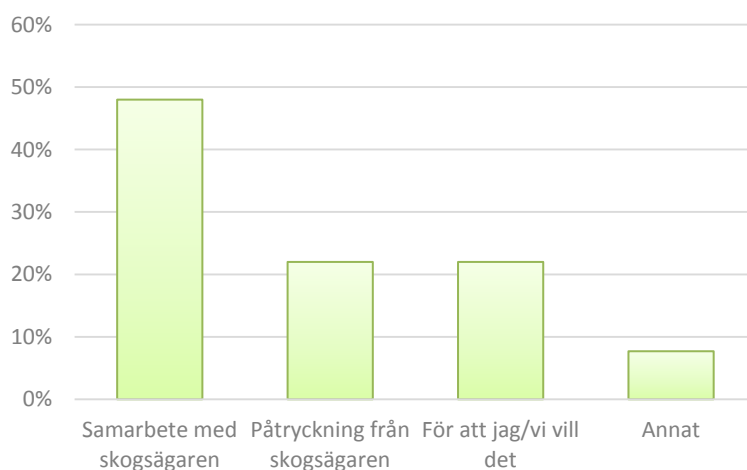
Majoriteten av "Jägarna" anpassar sin avskjutning helt eller delvis efter hur mycket skador viltet gör. Det är endast 16 procent som inte anpassar avskjutningen alls.

Figur 4.4. Anpassar jägarna avskjutningen efter skador hjortviltet gör? n = 111.

Anledningen till varför de anpassar avskjutningen till skogsskador är framförallt för att de har samarbete med skogsägaren. En stor andel anger att de gör det för att de vill. En mindre del anger att de anpassar avskjutningen på grund av påtryckning från skogsägaren.

Några har angett att de tycker det ska vara en balans, annars skapas osämja. Någon kommenterar att skadorna kostar mycket pengar och att det ingår i vår gemensamma målsättning.

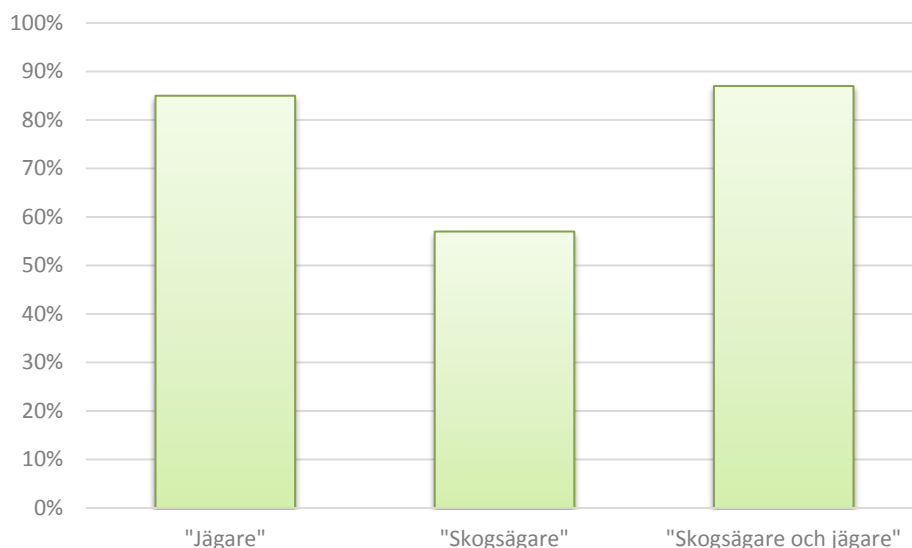

Figur 4.5. Varför de som anpassar avskjutningen både helt eller delvis efter skogsskador gjorda av hjortvilt gör det, n = 64.

4.3 Behövs mer information om hjortvilt och skog?

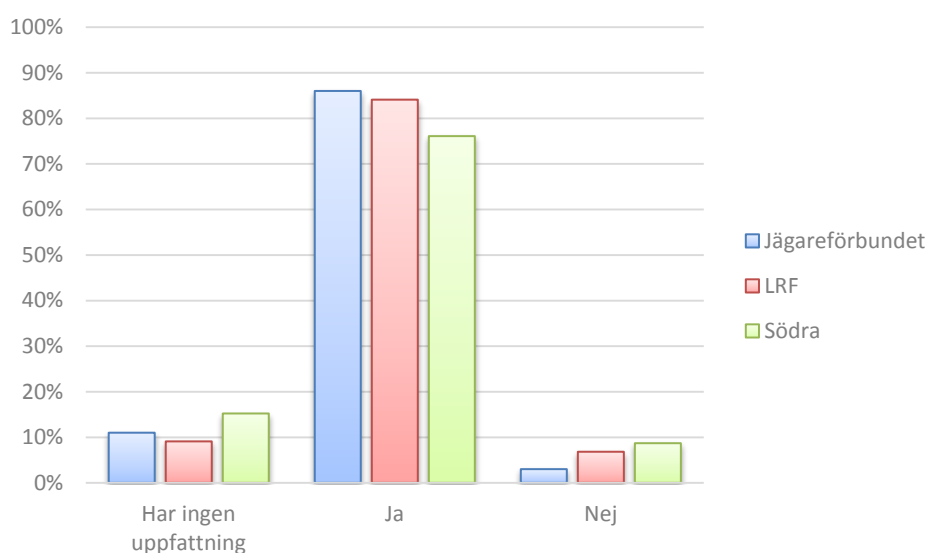
83 procent tycker att det behövs mer information om viltet och dess biologi för att öka förståelsen om betesskador. Det var endast 5 procent som inte tyckte att mer information behövs och 12 procent hade ingen uppfattning.

Det är framförallt "Skogsägare och jägare" som tycker att mer information om hjortvilt och skog behövs, hela 87 procent i denna grupp svarade ja. Även majoriteten av "Jägarna" svarade ja, 85 procent. "Skogsägarna" har inte lika stort intresse av mer information, dock vill över hälften ha mer information (57 %).

Figur 4.6. Procent av "Jägare", "Skogsägare" och "Skogsägare och jägare" som tycker att mer information om hjortvilt och skog behövs, n = 125.

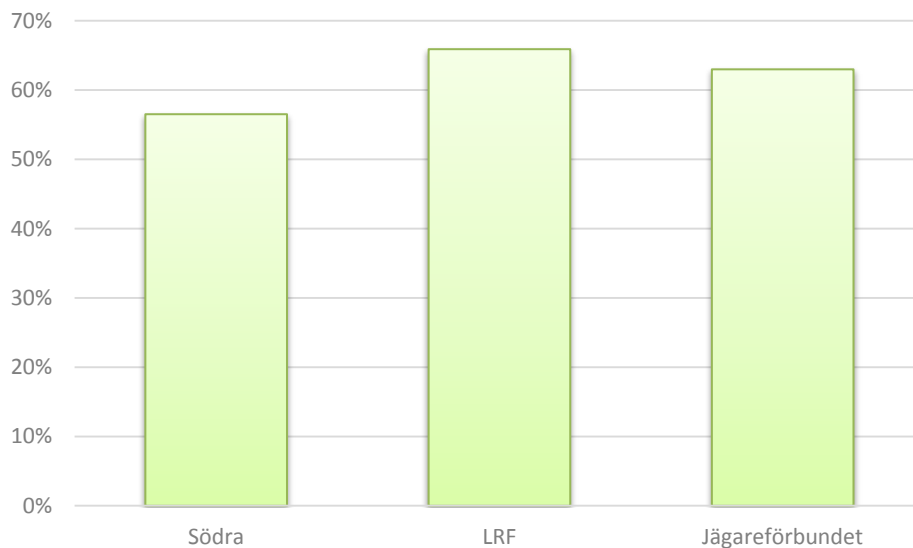
Av LRF:s medlemmar tycker 84 procent att mer information behövs. Av Södras medlemmar tycker 76 procent att mer information behövs. Av Jägareförbundets medlemmar tycker 86 procent att mer information behövs.

Figur 4.7. Vad respektive organisationer tycker om samarbetet behöver ökas, n = 125.

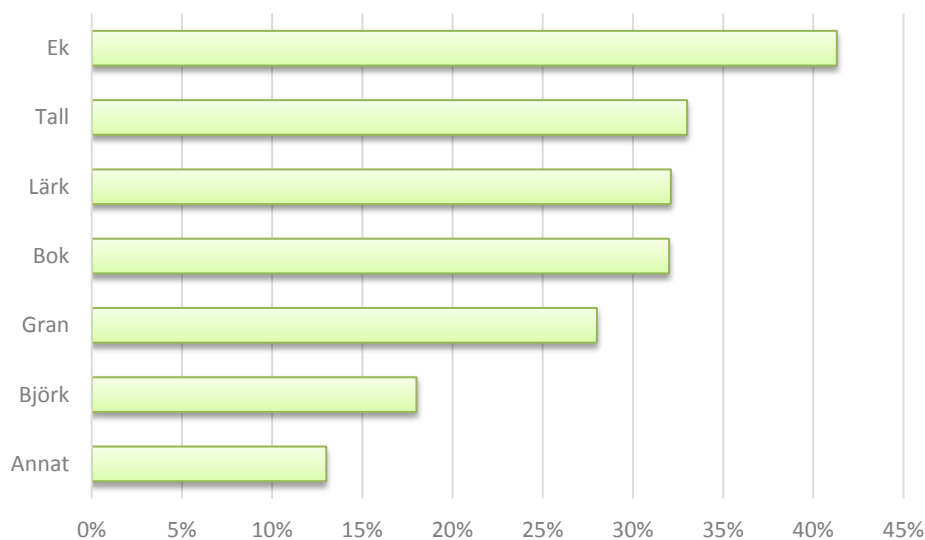
Det är endast en väldigt liten andel som aldrig går på föreläsning om hjortvilt och skog när det finns möjlighet. Det är även en väldigt liten andel som alltid går på föreläsning när det finns möjlighet. Södra har störst andel som alltid går på

föreläsningar. Det är även Södra som har störst andel som aldrig går på föreläsningar. Det är LRF och Jägareförbundet som har flest medlemmar som ofta går på föreläsning, över hälften gör det.

Figur 4.8. Om personer i respektive organisation går på föreläsningar ofta eller alltid om hjortvilt och skog när det finns möjlighet.

Respondenterna vill framförallt få mer kunskap om ek men även om tall, bok och lärk. De har minst intresse av att lära sig mer om björk.

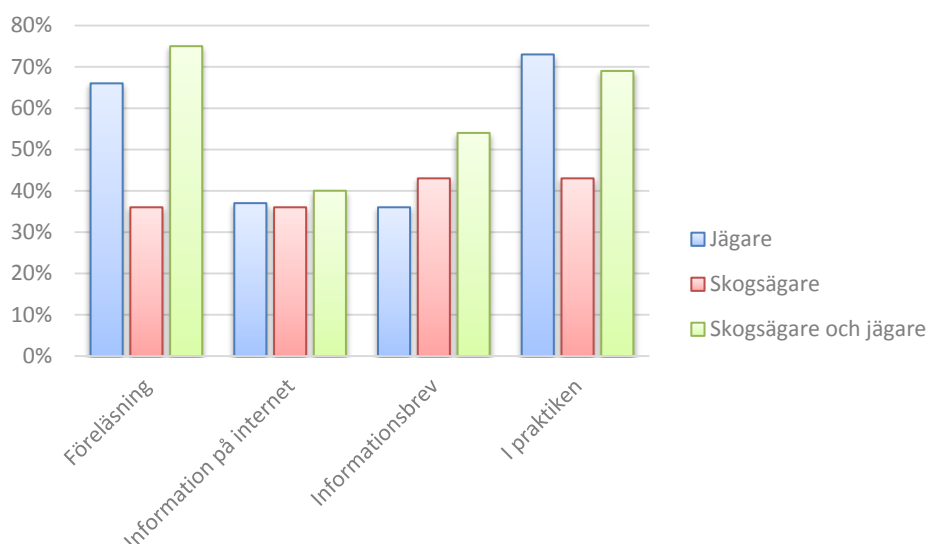
Figur 4.9. Procent av vilka träslag de vill ha mer information om, n = 109.

4.4 Hur önskar man att informationen ska förmedlas?

Av de som svarade på enkäten så går 53 procent ofta på föreläsningar om vilt och skog när det finns möjlighet och det är endast 6 procent som aldrig går på dessa föreläsningar.

"Jägarna" och "Skogsägarna" vill framförallt att informationen ska förmedlas i praktiken eller genom föreläsningar. En mindre del anger att de tycker informationen ska förmedlas genom informationsbrev eller information på internet. Några anger att de tycker det är viktigt med möten och att det är viktigt att börja ge ut information i skolan.

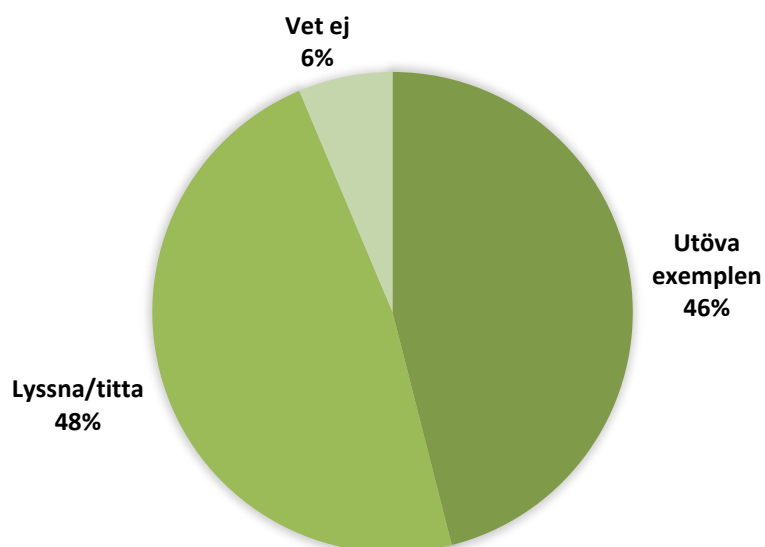
Beträffande hur informationen ska förmedlas finns en relativt likartad bild för "Jägare", "Skogsägare" och "Skogsägare och jägare". Det ser ungefär likadant ut inom respektive grupp. Lite större andel av "Jägarna" vill få informationen ute i praktiken, medan en liten större del av "Skogsägare och jägare" vill ha föreläsning.

Figur 4.10. Hur "Jägare", "Skogsägare" och "Skogsägare och jägare" främst vill att informationen ska förmedlas, n = 127.

En klar majoritet, 63 procent, anser att det är mycket viktigt att utbildningarna genomförs gemensamt för skogsägare och jägare. Det är främst "Jägarna" som tycker att det är mycket viktigt, 75 procent tycker detta. "Skogsägarna" var de som tyckte det var minst viktigt, av dem tyckte 46 procent att de var mycket viktigt och de hade högre andel än resterande grupper som inte tyckte att det var så viktigt.

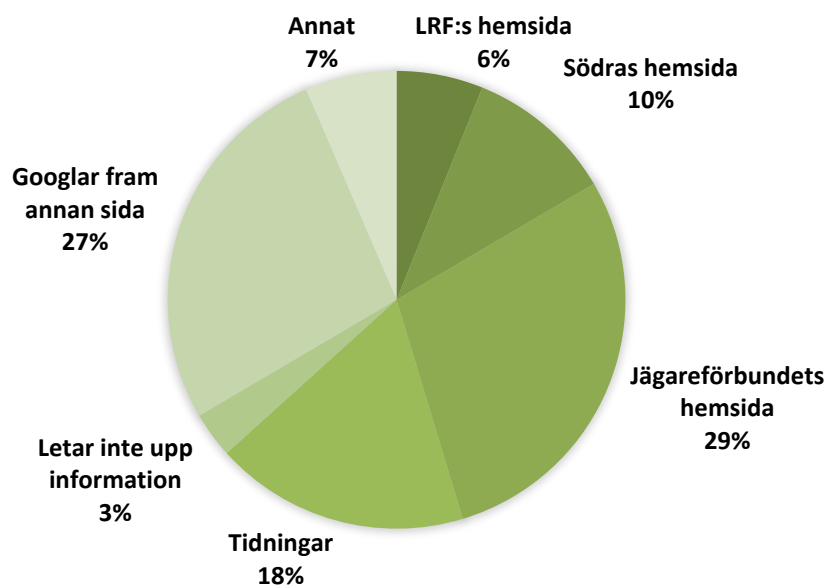
48 procent tycker att det är bäst att bara lyssna och titta på exempel om hur man kan göra för att minska viltskador, medan 46 procent tycker det är bäst att utöva exemplen.

Figur 4.11. Vill de utöva exempel eller lyssna/titta, n = 126.

De letar framförallt upp sin information på Jägareförbundets hemsida eller googlar fram informationen. En liten andel får sin information genom att läsa tidningen. Endast 10 procent respektive 6 procent letar upp information på Södras hemsida och LRF:s hemsida.

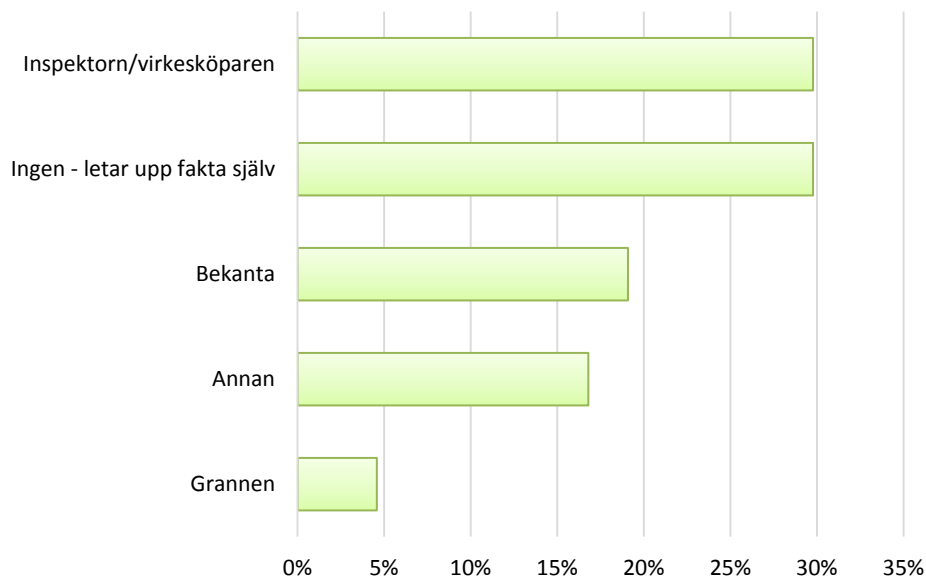
Flera har nämnt att de letar upp information genom SLU. Några får även information genom deras kontaktnät. En har även nämnt att det är viktigt att läsa allt och inte plocka ut och vinkla efter sitt eget behov.

Figur 4.12. Var de letar upp sin information idag, n = 127.

När skogsägarna diskuterar skogsskötsel för att minska sina skogsskador är detta främst med inspektorn/virkesköparen eller så letar de upp fakta själv. En stor del

pratar med bekanta, som t.ex. andra skogsägare. De diskuterar även med andra som har kunskap om skog.

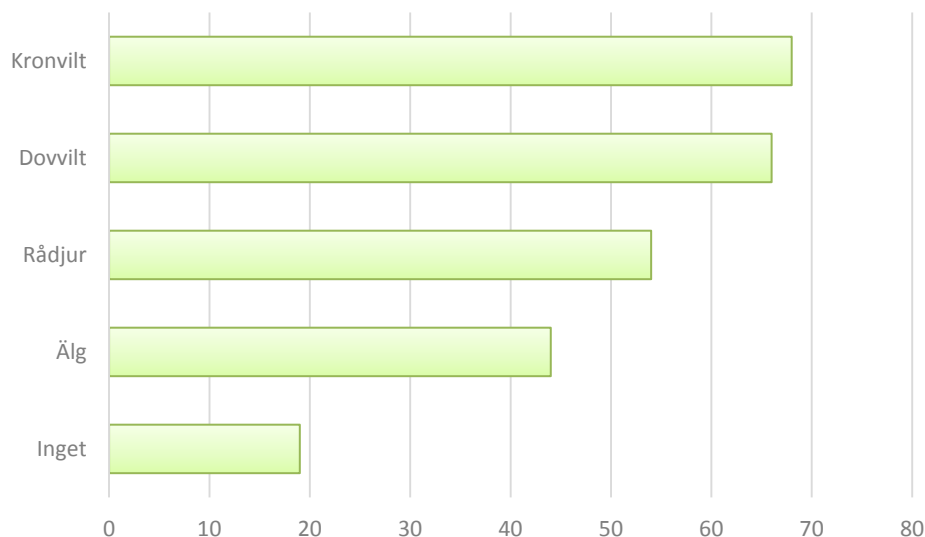
Figur 4.13. Vem de för dialog med angående skogsskötsel för att minska viltskador, n = 97.

4.5 Vilken är inställningen till skogsskador, hjortvilt och foder till hjortviltet?

36 procent tycker att det generellt finns för lite hjortvilt, medan 55 procent inte tycker att det finns för lite. Resterande 9 procent har igen uppfattning.

Av "Jägare" tyckte lika stor del att det generellt finns för lite hjortvilt som tyckte att det inte fanns för lite. Nästan alla "Skogsägare" tyckte inte att det finns för lite hjortvilt. En tredjedel av "Skogsägare och jägare" tycker att det finns för lite hjortvilt.

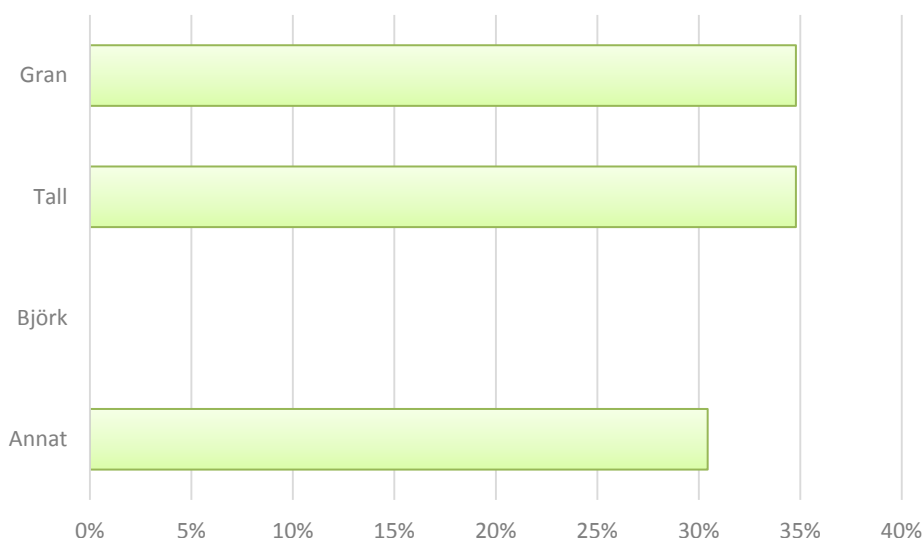
Det är hela 94 procent som vill lära sig mer om hjortvilt och de är mest intresserade av att lära sig om kronvilt och dovvilt, de har minst intresse av att lära sig mer om älgen.

Figur 4.14. Vilket hjortvilt de vill lära sig mer om, n = 126.

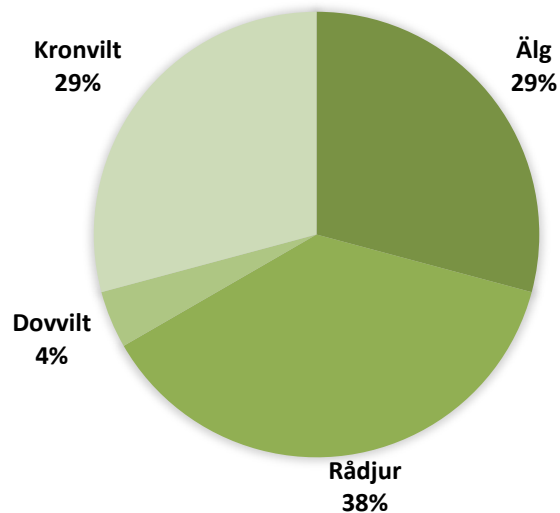
Av "Skogsägarna" anser 37 procent att de har problem med betesskador medan 60 procent inte anser sig ha problem. Resterande har ingen uppfattning. Bedömningen av skogsskador baseras främst på deras egen uppskattning och en tredjedel anger att den bedöms av en yrkeskunnig person. Ett antal anger att de är kunniga inom skog och kan på så sätt på egen hand skapa sig en bra uppfattning.

Skogsägarna med skogsskadeproblem anger att de har störst problem med skador på gran och tall. De har även problem med andra träslag. En återkommande kommentar var att de har betesskador på de så kallade RASE-arterna (rönn, asp, sälg och ek). Flera anger att de framförallt har problem med lövträd.

Figur 4.15. Procent av de som anser sig ha problem med betesskador, anser de sig ha mest skador på dessa träslag, n = 66.

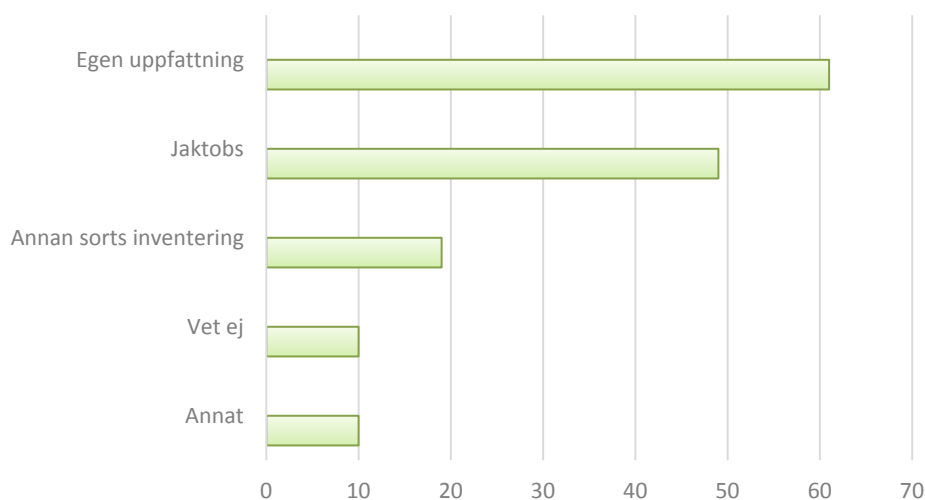
Av de som har problem med betesskador tycker största delen att rådjuren gör mest skada. Nästan lika många tycker att kronvilt och älg gör mest skada. Det är väldigt få som tycker att doviltet är värst, endast 4 procent.

Figur 4.16. Av de som anser sig ha problem med betesskador, anser såhär om vilket vilt som gör mest skada, n = 63.

Av "Jägarna" tycker 54 procent att för stort fokus läggs på skador som viltet orsakar.

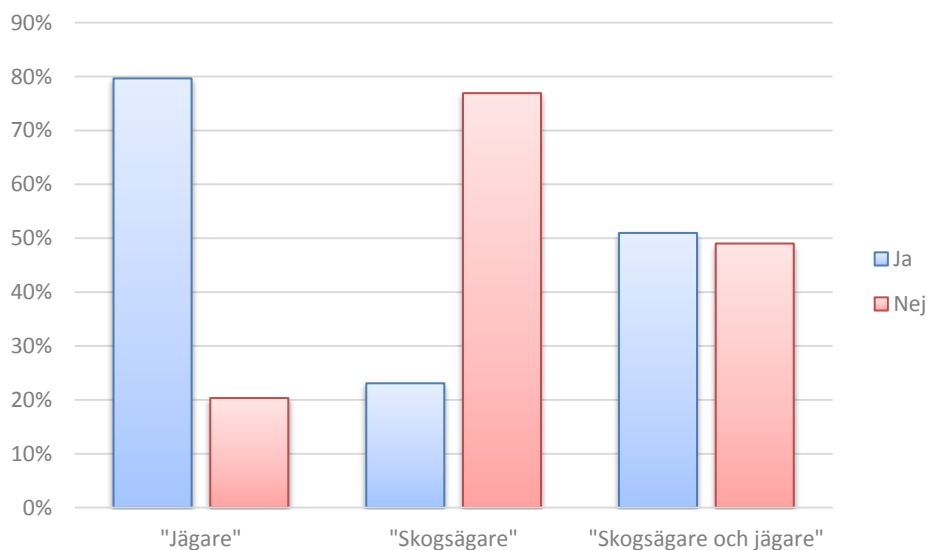
Uppfattningen om mängden hjortvilt på deras mark grundar sig främst på egen uppfattning. En stor del får även en uppfattning genom jaktobs och en mindre del genom annan inventering. Annan typ av inventering kunde vara betestryck, spillningsinventering och spårning.

Figur 4.17. Vad uppfattningen om mängden hjortvilt baseras på, n = 124.

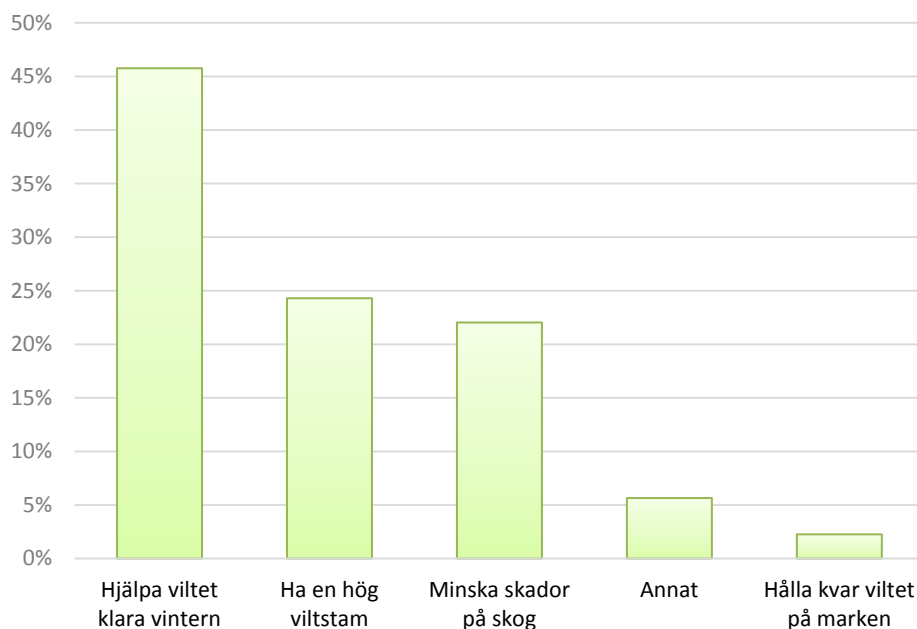
Det är framförallt "Jägare" som tycker att det bör utfodras en normal svensk vinter, 80 procent tycker detta. Det är endast 21 procent av "Skogsägarna" som

tycker att det behövs utfodras, och 51 procent av "Skogsägare och jägare" tycker att det behövs utfodras.

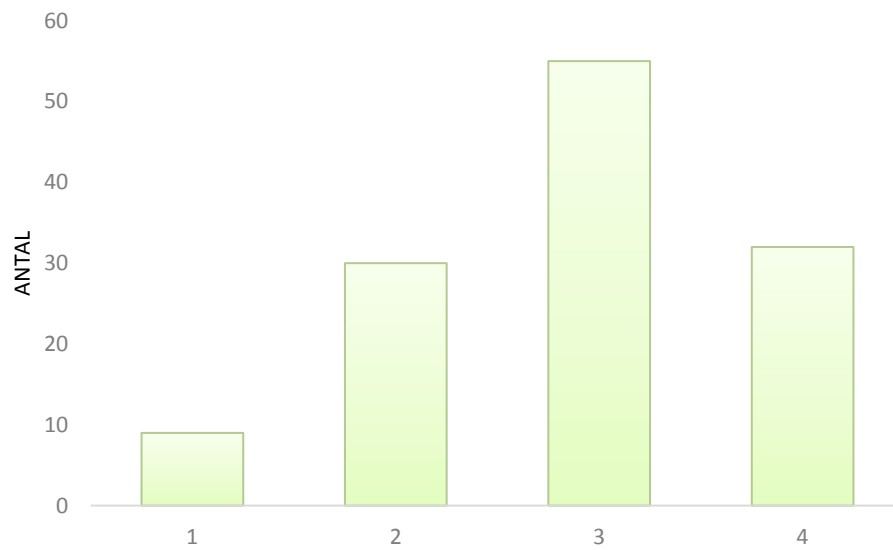
Figur 4.18. "Jägare", "Skogsägare" och "Skogsägare och jägare" syn på om de tycker det behövs utfodras en normal svensk vinter eller ej, n = 124.

Anledningar till varför de utfodrar är främst för att hjälpa viltet att klara av vintern. De anger även att det är för att kunna ha en hög viltstam och för att minska skador på skogen. Det är endast en väldigt liten del som utfodrar för att hålla viltet kvar på sin mark.

Figur 4.19. Anledningen till varför de utfodrar, n = 98.

På frågan "Vilken kunskap har du om naturlig foderproduktion?" Var svarsalternativen från ett till fyra där ett är liten kunskap och fyra är mycket kunskap. Majoriteten, 69 procent, anser sig i alla fall ha god kunskap om detta, dvs. de har angett minst en trea.

Figur 4.20. Vilken kunskap de har om naturlig foderproduktion. 4 = mycket kunskap, 1 = liten kunskap, n = 126.

69 procent anger i enkäten att de skapar naturligt viltfoder.

5. DISKUSSION

5.1 Samarbete mellan skogsägare och jägare

Majoriteten, 32 procent, tycker att samarbetet mellan skogsägare och jägare är mycket bra och 26 procent tycker att det är bra. Detta visar på att det oftast är ett bra samarbete mellan skogsägaren och jägaren.

32 procent av jägarna anpassar sin avskjutning efter hur mycket skador på skogen hjortviltet gör. 41 procent anpassar delvis avskjutningen efter skogsskadorna. Ungefär hälften av de som anpassar sin avskjutning gör detta för att de samarbetar med skogsägaren. Den näst största anledningen till anpassad avskjutning är på grund av påtryckning från skogsägaren och ca var femte skogsägare gör detta på eget initiativ.

Från resultatet ovan kan det utläsas att samarbetet inte är så dåligt, som förväntat. Ungefär en av tre tycker att samarbetet är mycket bra. Trots detta tycker 88 procent att samarbetet behöver utökas. LRF, Jägareförbundet och Södra jobbar aktivt med att försöka öka samarbetet mellan skogsägare och jägare (se avsnitt 2.1).

Eftersom viltet rör sig över så stora ytor räcker det inte att en markägare har bra kontakt med sin jägare. Rör sig viltet över till exempel fyra skogsägars marker och det är bra samarbete på tre av dessa områden och dåligt på ett, kanske inte detta räcker. På det området där det är dåligt samarbete kanske jägaren jobbar för att få en väldigt hög viltstam, sedan går viltet in i grannens skog och orsakar skador. Det krävs att flera markägare går ihop och samarbetar för att få så bra resultat som möjligt. Det räcker alltså inte bara med att det är bra samarbete mellan skogsägaren och jägaren, utan det måste även vara bra samarbete mellan grannarna.

På frågan där de fick svara vad de tycker om samarbetet mellan skogsägare och jägare var det "Skogsägare och jägare" som hade minsta andel som tyckte att samarbetet var "bra" eller "mycket bra". Denna siffra kan vara lite missvisande då 40 procent är både jägaren och skogsägaren och kan då inte uttala sig om samarbetet.

5.2 Information om hjortvilt och skog

83 procent tycker att det behövs mer information om viltet och dess biologi för att öka förståelsen om betesskador. Det är skogsägarna som har minst intresse av att få mer information men även de hade relativt stort intresse, lite mer än hälften i gruppen vill ha mer information.

Skogsägarnas "bristande" intresse kanske är på grund av att de helt enkelt inte har så stort intresse för hjortviltet. Dock är det ändå lite förvånande att de inte har större intresse då de framförallt är dem som drabbas ekonomisk av skadorna. De som ville få mer information vill kanske få hjälp med hur de kan minska skadorna och på så vis få ut mer från skogen.

De som både är jägare och skogsägare är allra mest intresserade av att få information. Detta kan vara för att de har det svårt med att få den nivån på viltstammen som rent jaktmässigt är önskat. Detta innebär ju ofta en relativt hög viltstam som då i sin tur innebär mycket skador på skogen. Det är svårt att få en bra balans gällande detta och då är det bra att kunna få tips på hur man kan göra.

84 procent av LRF:s medlemmar ville ha mer information. Motsvarande siffror är för Södras medlemmar 76 procent och för Jägareförbundets medlemmar 86 procent.

5.4 Förmedling av information

De som svarade på enkäten vill framförallt att informationen ska läras ut i praktiken och genom föreläsningar. En kommentar på denna fråga var att han/hon vill ha utbildning för att förstå konsekvenserna av olika åtgärder. För att förstå varför man ska göra på ett visst sätt är det bra att veta ungefär vilket resultat åtgärden bör leda till.

En annan kommentar var att informationen ska börja läras ut redan i grundskolan men även sedan på gymnasiet, i högskola och på universitet. Det kanske räcker med att informationen börjar läras ut på gymnasieskolor där inriktningen har antingen med vilt eller med skog att göra. Då läggs fokus på de personer som mest troligt kommer att ha med skog och vilt att göra. De som inte har läst på en skog/viltinriktad skola umgås kanske med någon som har läst på en sådan skola och kan lära sig av dem.

Det vore även bra att ta upp frågan om vilt och skog under utbildningen till jägarexamen. Då blir jägarna medvetna om detta aktuella ämne redan från "början" av sin jaktkarriär.

Nästan alla (94 %) tyckte att det var viktigt eller mycket viktigt med gemensam utbildning för skogsägare och jägare. Samma fråga har även ställts i en annan enkät gjord av LRF, Södra och Jägareförbundet. Även då tyckte i princip alla (89 %) att det var viktigt med gemensam utbildning (Helene Lantz, Projektledare, Viltstammar i balans i ett förändrat klimat, LRF, Personlig kommunikation, 2015-01-12).

Då denna fråga ställs i två enkäter och båda visar att nästan alla tycker det är viktigt med gemensam utbildning är det något att ta fasta på. Vid gemensam

utbildning för jägare och markägare ges möjlighet att diskutera saker sinsemellan, vilket troligen är väldigt viktigt och bra för att få till ett ökat samarbete. Går de på gemensam utbildning tvingas de att prata direkt med varandra och inte bara förbi varandra. Genom samarbetet mellan LRF, Jägareförbundet och Södra skogsägarna når man ut till både markägare och jägare och får en bra möjlighet att arrangera en gemensam utbildning.

5.5 Skogsskador, hjortvilt och foder

En undersökning som gjordes jaktåret 2005/06 visar att majoriteten av jägare ansåg att det fanns för lite klövvilt (Danell & Bergström, 2010). Samma fråga ställdes i denna enkät, då tyckte endast 36 procent att det generellt finns för lite hjortvilt. Vi har ju sett en tydlig tendens till att viltstammen har ökat, och det har kanske blivit en för stor ökning nu. På vissa ställen, framförallt större gårdar, eftersträvas en väldigt hög viltstam för att kunna tjäna pengar på jakten. Faktorer som dessa kan vara en anledning till varför viltstammarna ökat och fått mindre acceptans. De skogar som ligger intill dessa gårdar kan bli väldigt drabbade av den höga viltstammen, men jägarna har inte möjlighet att skjuta ner stammen till en rimlig nivå.

Ca 80 procent av jägarna tycker att det behövs utfodras. Av skogsägarna är det endast 21 procent som tycker att det behövs utfodras. Av de som både är skogsägare och jägare ligger motsvarande siffra på 51 procent. En av anledningarna till att jägare tycker att det behövs utfodras är kanske för att de är de som "bäst" ser resultatet av utfodringen på grund av att de rör sig mest i skogen och då har fokus på viltet. Där kanske är ovanligt mycket vilt i bra kondition när de har utfodrat jämfört med om de inte har utfodrat.

Skogsägare kanske ser det som en nackdel med utfodring då det drar vilt till deras skog. Få skogsägare kanske ägnar sig åt utfodring, så det är kanske något de inte "förstår sig på". Det är bra att själv göra saker för att få förståelse för det.

Anledningen till att utfodringen sker är framförallt för att de vill hjälpa viltet att klara av vintern. Två andra anledningar som en del uppger är att de vill ha en hög viltstam och minska skadorna på skogen genom att locka bort viltet från känsliga områden eller ge de en alternativ föda. En förvånansvärt liten andel uppgav att de utfodrade för att hålla viltet kvar på sin mark.

Jägarna betalar oftast en relativt hög summa, framförallt i Skåne, för nyttjanderätten till jakt. Betalar man för något vill man ju givetvis få något ut av det. All den tid och kostnad som utfodring medför kanske inte motsvarar fördelarna.

På frågan om vilken kunskap de anser sig ha om naturens foderproduktion svarade 69 procent att de anser sig i alla fall ha god kunskap. Denna fråga har även ställts vid två andra tillfällen på föreläsning om hjortvilt, då svarade

majoriteten vid båda tillfällena att de anser sig ha god kunskap om detta (Helene Lantz, Projektledare, Viltstammar i balans i ett förändrat klimat, LRF, Personlig kommunikation, 2015-01-12).

Detta visar att de flesta anser sig ha god kunskap, men är det "rätt" sorts kunskap? Det kan vara en bra sak att ta upp och diskutera på föreläsningar.

5.6 Slutdiskussion

En sak som är värd att diskutera är om man skulle ha en minsta areal där man får jaga. Är det många små marker är det svårt att få en bra förvaltning eftersom djuren rör sig så pass mycket. Då skulle det vara lag på att man jagar på minst x antal hektar för att få en hållbar viltförvaltning.

Merparten av jägarna tycker att det läggs för stort fokus på de skador som viltet gör. Detta kanske är, som nämnts tidigare, för att de delvis inte lider ekonomiskt av det och för att de har för lite kunskap om effekterna av skadorna. Jägarna kommer antagligen vara mer villiga till samarbete med skogsägaren om de vet mer om skadornas effekt och hur de kan minskas.

Informationsbehovet var ungefär lika stort i alla organisationer, merparten önskade mer information. Detta tyder alltså på att de har viljan till att lära sig mer. Det är kanske utbudet av föreläsningar som behöver ökas och kompletteras med praktiska exempel. Det var lika stor del som bara ville lyssna/titta som ville vara med och genomföra praktiska övningar. Då kan det vara bra att anordna en dag där man är ute och gör övningar, där inte alla behöver göra sakerna. Några kan utöva exemplen och några kan titta på.

En viktig sak att arbeta med är att se till att det är bra samarbete mellan grannarna. Det räcker inte bara med att det är bra samarbete mellan jägare och skogsägare eftersom viltet rör sig över så pass stor yta. Då är det bra att ge exempel på hur samarbetet kan fungera och på vad som kan uppnås med det.

5.7 Undersökningens styrkor och svagheter

Det var relativt få som endast var "Skogsägare" som har svarat på enkäten. Det är viktigt att få fler synpunkter från denna grupp. Jag kan tänka mig att om det uppstår problem mellan skogsägare och jägare så är det nog oftare med de skogsägare som inte jagar. Även om de kan ha förståelse för jakt är det ju inget de utövar själva och då tänker de kanske främst på skogens bästa.

Det hade även varit bra att få synpunkter från flera och då få mer utvecklande svar. Varför tycker man exempelvis att samarbetet behöver öka mellan dem trots att majoriteten tycker att samarbetet fungerar bra redan nu? Frågor borde även ställas om hur man ska gå till väga för att få ett ökat samarbete. Merparten

tyckte att det var viktigt att det genomfördes gemensamma utbildningar för skogsägare och jägare, detta kan vara en bra början till gott samarbete.

En av de bästa sakerna med detta arbete var den höga svarsfrekvensen. Det visar på att skogsägarna och jägarna vill att det ska bli en bättre balans mellan hjortvilt och skog och de vill även få ett ökat samarbete mellan just skogsägare och jägare.

Ett flertal av de som fyllde i enkäten skrev tillbaka att de tyckte de var bra och relevanta frågor som var viktiga att jobba vidare med.

6. SAMMANFATTNING

För är att få en insikt om skogsägares och jägares tankar kring hjortvilt och skog har en enkätundersökning genomförts under våren 2015. Frågorna i enkäten gällde vilken inställning som finns beträffande skogsskador, hjortvilt, utfodring samt hur väl samarbetet fungerar idag mellan just skogsägare och jägare. Enkäten gjordes som en webbenkät och skickades ut till 180 personer och fick en svarsfrekvensen på ca 71 procent. De som fick enkäten var medlemmar i antingen LRF, Södra skogsägarna eller Svenska Jägarförbundet. Dessa organisationer valdes för att de driver ett projekt som heter "Skog och vilt i balans", där syftet är att sprida mer kunskap om hjortvilt och skog till skogsägare och jägare. Enkäten skickades ut för att få en vägledning om hur kunskapen kan spridas och vad de inblandade anser som särskilt intressant att fokusera på.

Majoriteten av respondenterna tycker att det i alla fall är bra samarbete mellan skogsägare och jägare. Trots detta tycker nästan alla att samarbetet behöver ökas. Majoriteten tycker också att det behövs mer information om viltet och dess biologi för att öka förståelsen om betesskador. Detta tyder alltså på att de har viljan till att lära sig mer. Det är främst de som är både jägare och skogsägare som tycker att mer information behövs. Informationsbehovet är ungefär lika stort i alla organisationer.

De som svarade på enkäten tycker främst att det är bäst om informationen förmedlas genom praktiska övningar och genom föreläsningar. En stor del tycker även att det är bra att ge ut information genom informationsbrev och via internet. Den största delen anser att det är viktigt att utbildningen sker gemensamt för jägare och skogsägare. Vid gemensam utbildning ges möjlighet att diskutera saker sinsemellan, vilket troligen är väldigt viktigt och bra för att få ett ökat samarbete.

Det är oftast inspektorn/virkesköparen de för en dialog med angående skogsskötsel för att minska skador på skogen. Dock letar även en stor del upp fakta själv eller har tillräcklig kunskap.

Det är framför allt de som jagar som tycker att det behövs utfodras en normal svensk vinter. Endast en liten del av skogsägarna tycker att det behövs. Den främsta anledningen till varför det utfodras är för att hjälpa viltet att överleva vintern. Många anger även att det utfodras för att man ska kunna ha en hög viltstam och för att minska skadorna på skogen.

Merparten av jägarna tycker att det läggs för stort fokus på skador som viltet gör. Jägarna kommer antagligen vara mer villiga till samarbete med skogsägaren om de får lära sig mer om skadornas effekt och hur de kan minskas.

7. REFERENSLISTA

7.1 Publikationer

Bengtsson, G. m.fl. (2004). *Nya jägarskolan: Viltet*. Jägareförlaget/Svenska Jägareförbundet.

Bergström, R. & Bergqvist, G. (2008). *Jägareförbundet: Viltvård i skogen*.

Bergquist, J. m.fl. (2002). *VILT och SKOG: Information om aktuell forskning vid SLU om vilt och dess påverkan på skogen och skogsbruket*. Jönköping: Skogsvårdsstyrelsen, Asa försökspark & Tönnersjöhedens försökspark: SLU. (Temaexkursion 1).

Björvall, A. & Ullström, S. (2010). *Däggdjur: Alla våra vilda arter i Sverige*. Bonnier fakta.

Carlström, L. (2005). *Dovhjort*. Jägareförlaget/Svenska Jägareförbundet. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB

Danell, K. & Bergström, R. (2010). *Vilt, människa, samhälle*. 1 uppl. Liber.

Ebengard, T. & Ulfstrand, S. (red.) (2005). *Djur i Sveriges natur: Däggdjur*. 4. Uppl. Finland: WS Bookwell Oy.

Jensen, P. (2007). *Kronhjort*. Svenska Jägarförbundets förlag/Svenska Jägareförbundet. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB.

Kindberg, J. m.fl. (2011). *SLU: Inventeringsmanualer för älg*.

Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till Skogsvårdslagen. (2011).

Södra (2014). Skog och vilt: Policy och vägledning för vilt och skogsbruk i södra Sverige.

Witzell, J. m.fl. (2009). *Skogsstyrelsen, Skogsskötselserien nr 12: Skador på skog*.

7.2 Internetdokument

Länk A

Södra (2014). *Utbildning skog och vilt i balans, Skåne*. [Online] Tillgänglig <http://skog.sodra.com/sv/Las-Nyheter/Nyheter/Aldre-nyheter/Aldre-nyheter/Hoor/Utbildning-skog-och-vilt-i-balans-Skane/> [2014-11-27]

Länk B

Skogsstyrelsen (2008). *Skogseko: Foderbrist ökar betesskadorna*. [Online] Tillgänglig <http://www.skogsstyrelsen.se/Aga-och-bruka/Skogsbruk/Skogseko/Artikelregister/SkogsEko-12008/Foderbrist-okar-betesskadorna/> [2014-11-21]

Länk C

Stora Enso (2014). *Så begränsar du viltbetesskador*. [Online] Tillgänglig <http://storaensoskog.se/senaste-nytt/2014/10/sa-begransar-du-viltbetesskador/> [2014-11-20].

Länk D

Jägarnas Riksförbund. *Dovvilt*. [Online] Tillgänglig <http://www.klovvilt.se/dovvilt/> [2015-03-24]

8. BILAGOR

Bilaga 1	Första brevet	sid 44
Bilaga 2	Påminnelse	sid 45
Bilaga 3	Sista chansen	sid 46
Bilaga 4	Enkätfrågorna	sid 47 - 51

Hej

Jag heter Malin Nilsson och läser mitt sista år på Skogsmästarskolan.

För att bli examinerad skogsmästare ska ett examensarbete genomföras.

Mitt examensarbete är en enkätundersökning om hjortvilt och skog.

Detta är ett samarbete med LRF, Jägareförbundet och Södra skogsägarna.

Syftet med denna enkät är att få svar på eller insikt om:

- Hur fungerar samarbetet mellan skogsägare och jägare generellt?
- Behövs mer information om hjortvilt och skog? Vilka grupper önskar i så fall denna information?
- Är informationsbehovet olika stort i olika organisationer?
- Hur önskar man att informationen ska förmedlas?
- Vilken är inställningen till skogsskador, hjortvilt och foder till hjortviltet?

Det tar ungefär 5 minuter att fylla i enkäten.

Fyll gärna i enkäten direkt så att det inte glöms bort.

Ditt svar är väldigt viktig för att jag ska kunna få så relevant fakta som möjligt, och för att jag ska kunna genomföra mitt arbete.

Gå in på länken nedan för att komma till enkäten.

Enkätlänk: <https://www.webbenkater.com/s/35ac2a2&id=1b7dd1d>

Tack på förhand

Med vänliga hälsningar

Malin Nilsson

Hej

Jag heter Malin Nilsson och läser mitt sista år på Skogsmästarskolan.

För att bli examinerad skogsmästare ska ett examensarbete genomföras.

Mitt examensarbete är en enkätundersökning om hjortvilt och skog.

Detta är ett samarbete med LRF, Jägareförbundet och Södra skogsägarna.

Syftet med denna enkät är att få svar på eller insikt om:

- Hur fungerar samarbetet mellan skogsägare och jägare generellt?
- Behövs mer information om hjortvilt och skog? Vilka grupper önskar i så fall denna information?
- Är informationsbehovet olika stort i olika organisationer?
- Hur önskar man att informationen ska förmedlas?
- Vilken är inställningen till skogsskador, hjortvilt och foder till hjortviltet?

Det tar ungefär 5 minuter att fylla i enkäten.

Fyll gärna i enkäten direkt så att det inte glöms bort.

Ditt svar är väldigt viktig för att jag ska kunna få så relevant fakta som möjligt, och för att jag ska kunna genomföra mitt arbete.

Gå in på länken nedan för att komma till enkäten.

Enkätlänk: [ENKATLINK]

Har du problem med att öppna länken, tveka inte att kontakta mig:
mnni0003@stud.slu.se

Tack på förhand

Med vänliga hälsningar

Malin Nilsson

Hej

Nu är det sista chansen att fylla i enkäten.

Kom ihåg att ditt svar är väldigt viktigt för mig.

Jag heter Malin Nilsson och läser mitt sista år på Skogsmästarskolan.

För att bli examinerad skogsmästare ska ett examensarbete genomföras.

Mitt examensarbete är en enkätundersökning om hjortvilt och skog.

Detta är ett samarbete med LRF, Jägareförbundet och Södra skogsägarna.

Syftet med denna enkät är att få svar på eller insikt om:

- Hur fungerar samarbetet mellan skogsägare och jägare generellt?
- Behövs mer information om hjortvilt och skog? Vilka grupper önskar i så fall denna information?
- Är informationsbehovet olika stort i olika organisationer?
- Hur önskar man att informationen ska förmedlas?
- Vilken är inställningen till skogsskador, hjortvilt och foder till hjortviltet?

Det tar ungefär 5 minuter att fylla i enkäten.

Fyll gärna i enkäten direkt så att det inte glöms bort.

Ditt svar är väldigt viktig för att jag ska kunna få så relevant fakta som möjligt, och för att jag ska kunna genomföra mitt arbete.

Har du problem med länken, kontakta gärna mig!

Har du redan svarat på enkäten kan du bortse från detta mejl.

Gå in på länken nedan för att komma till enkäten.

Enkätlänk: [ENKATLINK]

Tack på förhand

Med vänliga hälsningar

Malin Nilsson

1. Är du:
 - Skogsägare
 - Jägare
 - Jägare och skogsägare
2. Är du medlem i:
 - Södra
 - Jägareförbundet
 - LRF
 - Inget av det
3. Hur är samarbetet mellan skogsägarna och jägare hos dig?
 - Mycket bra
 - Bra
 - Okej
 - Dåligt
 - Är samma person
 - Har ingen uppfattning
4. Tror du att samarbetet mellan skogsägare och jägare behöver öka?
 - Ja
 - Nej
 - Vet ej
5. Tycker du som jägare att för stort fokus läggs på skador viltet gör?
 - Ja
 - Nej
 - Vet ej
 - Är inte jägare
6. Du som jägare, anpassar du/ni avskjutningen efter skador som hjortviltet gör? T.ex. är det mycket skador på skogen försöker ni skjuta ner stammen?
 - Ja
 - Nej
 - Delvis
 - Vet ej
 - Är inte jägare

7. Om JA på föregående fråga, varför gör ni det?
- För att jag/vi vill
 - Samarbete med skogsägaren
 - Påtryckning från skogsägaren
 - Annat
8. Hur tycker du att information om skog och vilt ska förmedlas?
- I praktiken
 - Föreläsningar
 - Informationsbrev
 - Information på internet
 - Vet ej
 - Annat
9. Brukar du gå föreläsningar om vilt och/eller skog när det finns möjlighet?
- Aldrig
 - Sällan
 - Ofta
 - Alltid
10. Tycker du att det behövs mer information om viltet och dess biologi för att öka förståelsen om betesskador?
- Ja
 - Nej
 - Har
 - Ingen uppfattning
11. Om du letar upp information om hjortvilt och skog, var letar du upp denna information?
- LRF:s hemsida
 - Södras hemsida
 - Jägareförbundets hemsida
 - Googlar fram annan sida
 - Tidningar
 - Letar inte upp info
 - Annat
12. Om du är skogsägare, anser du att du har problem med betesskador på skogen?
- Ja
 - Nej
 - Har ingen uppfattning
 - Är inte skogsägare

13. Vad baseras din bedömning av skogsskador på?

- Egen uppfattning
- Yrkeskunnig persons uppskattning
- Äger ingen skog
- Annat

14. Vilket trädslag anser du att du har mest skada på?

- Gran
- Tall
- Björk
- Bok
- Ek
- Lärk
- Inget
- Annat

15. Vilket/vilka trädslag vill du lära dig mer om?

- Gran
- Tall
- Björk
- Bok
- Ek
- Lärk
- Inget
- Annat

16. Vilket hjortvilt anser du göra störst skada i din skog?

- Älg
- Rådjur
- Dovvilt
- Kronvilt
- Har inga skador
- Äger ingen skog

17. Vilket/vilka hjortvilt skulle du vilja få mer information om?

- Älg
- Rådjur
- Dovvilt
- Kronvilt
- Inget

18. Har du en ungefärlig uppfattning om hur mycket hjortvilt du har på din mark? Om JA, vad grundar du ditt antagande på?
- Egen uppfattning
 - Jaktobs
 - Annan sorts inventering
 - Vet ej
 - Äger ingen mark
 - Annat
19. Tycker du att det generellt finns för lite hjortvilt?
- Ja
 - Nej
 - Har ingen uppfattning
20. Vill du lära dig mer om hjortvilt och skog?
- Ja
 - Nej
21. Tycker du det är viktigt att få vara med och utöva exemplen eller räcker det att någon berättar/visar hur det ska göras?
- Utöva exemplen
 - Lyssna/titta
 - Vet ej
22. Hur viktigt är det för dig som skogsägare och jägare att det genomförs gemensam utbildning? Skala 1 – 4
23. Tycker du att det behövs utfodras en normal svensk vinter?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
24. Vilken kunskap har du om naturens foderproduktion? Skala 1 – 4
25. Skapar du "naturligt viltfoder"?
- Ja
 - Nej

26. Om du utfodrar eller skapar foder, varför gör du detta?

- Minska skador på skog
- Kunna ha en hög viltstam
- Hjälpa viltet att klara av vintern
- Hålla kvar viltet på din mark
- Utfodrar inte
- Annat

27. Vem för du dialog med angående skogsskötsel för att minska viltskador?

T.ex. vid plantval osv...?

- Inspektorn/virkesköparen
- Ingen - letar upp fakta själv
- Bekanta
- Grannen
- Annan